

Energiagazdálkodás Bulgáriában

Bulgária sem bővelkedik energiaforrásokban. Minimális, félmillió tonna az évi olajtermelés, a szénkészlet bár jelentős, de 80 százaléka alacsony kalóriájú lignit, a potenciális vízi energiának csak mintegy 40 százalékát hasznosították. Összeségében a felhasznált energiahordozók 70 százalékát az ország importból fedezi.

Megoszlanak a vélemények arról, hogy az energiaválság kivédésében mennyire tudott és tud helytállni a balkáni ország. Általában elmondható, hogy 1978-ig nem sokat tettek az energiafelhasználás mérséklésére. Ekkor erőteljes áremeléssel éreztették az illetékesek a lakossággal és a vállalatokkal, a megváltozott külső beszerzési árakat. Ez utóbbiaknál oly módon, hogy a termelői és fogyasztói árakon bizonyos mértékig átvezették a megemelkedett energiaköltségeket, de a tervezettnél magasabb felhasználás már a vállalati nyereséget csökkentette. A bolgár gazdaságirányítási rendszerben ennek az a jelentősége, hogy a dolgozóknak kifizetett nyereségrészesedés csökkenhet, illetve az igazgatók jövedelme szoros kapcsolatban áll a vállalat eredményességével.

Ma az 1990-ig érvényes energiagazdálkodási terv szabja meg a tennivalókat, sőt irányelvet adott ki a 2000-ig megvalósítandó energiapolitikáról. (Az új öt éves terv, amely már a részletes adatokat is tartalmazza, októberben készül el.)

A bolgár energiagazdálkodási program elsősorban az áramtermelés és -fogyasztás hatékonyságának növelésére összpontosít. Jelenleg a teljes felhasználás 12 százalékát képviselő importált villamos energia mellett (ez a Szovjetunióból Románián keresztül érkező áram, oly módon, hogy a távvezeték nem kapcsolódik Bulgária északi szomszédjának elektromos hálózatához) 8800 megawatt áramtermelő kapacitás található az országban. Ebből 1320 MW atomerőműben, 2000 MW vízi erőműben, 5000 MW széntüzelésű hőerőműben, és 480 MW olajtüzelésű erőműben működik. Ez utóbbi sok, kis telep egyesített adata. Bulgáriában ugyanis különböző okok miatt eredetileg sem telepítettek nagy teljesítményű, olajtüzelésű erőműveket. Az elmúlt 5 évben a nemzeti jövedelem kb. egy százalékkal gyorsabban nőtt mint a villamos energia felhasználása.

Az ország atomerőmű-építési programja gyors ütemben halad előre. 1975 óta működik az első két reaktor, a harmadikat tavaly helyezték üzembe, ezzel az áramtermelésben az atomtechnika elérte a 20 százalékot. Az arány 1985-re 26 százalékra (3760 MW), és 1990-re a 44 százalékra (6760 MW) emelkedik.

Jelenleg a legfőbb gondot az jelenti, hogy az erőművek kapacitása gyorsabb ütemben nő, mint az áramtermelés. 1960-ban egységnyi termelőkapacitása 5035 kilowattóra áramot termelt, de 1978-ban csak 3984 kilowattórát. Ezen belül a vízi erőművek egységnyi kapacitása 4100 kilowattórát, illetve 1540 kilowattórát, a hőerőműveké 5959 kilowattórát, illetve 4400 kilowattórát, az atomerőműveké (1974-ben) 2100 kilowattórát, illetve 6717 kilowattórát termelt. Az energiatermelés hatékonyságának növelése érdekében tehát sürgősen fel kell tárnunk az okokat és tényezőket, amelyek hatására csökken az erőművi teljesítmény hasznosítása.

Érdekegyeztetés

Az ötéves tervvel együtt készül az energiagazdálkodási program. Ebben a tudományos kutatástól a gazdasági ösztönzésen át az adminisztratív intézkedésekig minden formában és módon igyekeznek csökkenteni a fajlagos energiafelhasználást. A jelenlegi bolgár ipari szerkezet ezt nem teszi könnyűvé, hiszen az elmúlt évtizedekben az iparfejlesztésben előkelő helyet kapott a nehézipar, amely ma energiaigényességével okoz gondot (vegyipar, kohászat, cementgyártás, kerámiaipar). Ezekben az iparágakban központilag tervezett normák alapján folyik a tervezés.

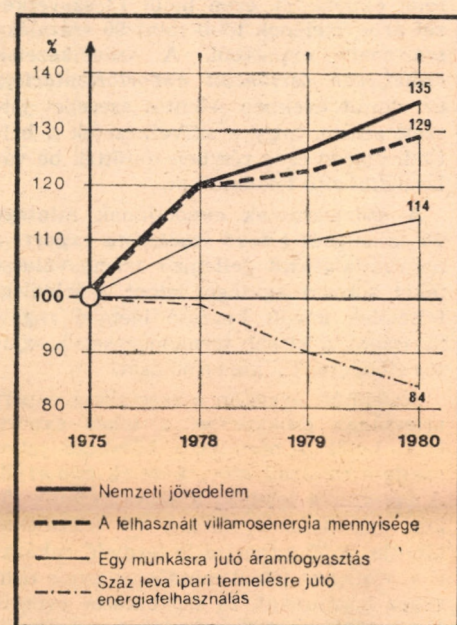
Az egész iparra igaz, hogy a *terven felüli* folyékony energiahordozó felhasználásért kétszeres árat fizet a vállalat, vagy az áramfogyasztásnál 50 százalékos felár terheli az áramszolgáltatóval kötött szerződésen felül vételezett áramot. A villamos energia árát több évtized után először 1978-ban 100 százalékkal növelték. Differenciált a tarifa: csúcsideji felhasználáskor 7 szotyinkába kerül egy kWh, a nappali áram 4, az éjszakai áram pedig 1 szotyinkába. A nappali és ezen belül a csúcsideji energiaszolgáltatást adminisztratív intézkedésekkel szabályozzák. A közületi gépkocsik is más áron kapják a benzint, mint a magánfogyasztók.

Energiaracionalizálási program nem készül, holott a szófiai szakemberek sze-

rint szükséges lenne. Sok esetben *eltér az energiagazdálkodási minisztérium érdeke az ágazati minisztériumokétól*. Az energiagazdálkodási minisztérium felelős az energiatakarékosságért, de az, hogy végül is mennyi energiát takarítanak meg az egy-egy tárcához tartozó vállalatok, nem kis mértékben az adott ágazat beruházási programjától függ. Például a cementiparban az új energiatakarékos örlőgépek alkalmazását az építőanyag-ipar beruházási terve határozza meg.

A tudományos kutatást irányító *műszaki fejlesztési bizottság* is kidolgozta a maga energiaprogramját. Amit itt jóváhagytak az bekerült a nemzeti tervbe, mégpedig a minisztériumokhoz kapcsolt fejezetekbe. Az ottani OMFB anyagiakkal is segítheti az egyes részfeladatok megoldását. E célra külön, kedvezményes hitel nincs a vállalatok számára, az általános feltételek mellett lehet kölcsönözni akár új termék előállításáról, új technológia alkalmazásáról vagy energiatakarékosságról van szó. A vállalatok nem is nagyon törekednek ezért energiaraionalizálásra hitelt felvenni és bizonyos mértékben kockáztatni, sokkal

A nemzeti jövedelem és a villamos energia fogyasztás néhány mutatójának alakulása Bulgáriában (1975=100)

inkább az OMFB-nél levő műszaki fejlesztési alapról igyekeznek e célra pénzügyi forrást teremteni.

Parkoló gépkocsik

Az összesenben a lakossági energiafogyasztás 28 százalékkal részesedik, a villamosenergia-felhasználásban pedig 23 százalékkal. Az elektromos energia 1979-es áremelkedése érintette a fogyasztói árat is. A nappali áram egy kW-ja 3 szotyinkába kerül. (Ma egy bojlerjnyi meleg víz — éjszakai árammal — 8 szotyinkába kerül, míg például az újságok ára 10-12 szotyinkába, tehát még mindig nagyon olcsó az áram — jegyezték meg Szófiában.) 1978-ban a tüzelőolaj literjének ára 12-ről 14 szotyinkára emelkedett. A legdrasztikusabb a benzínárak felemelése volt. Ma 0,8-1 levas egy liter benzint, a minőségétől függően. Nem csoda tehát, hogy a nem egészen 9 millió lakosságú országban közlekedő kb. egymillió személygépkocsi nagy része hét közben a lakóházak előtt parkol és inkább hétvégi kirándulásokra szolgál. Mint a bolgár energetikai szakemberek hangoztatták, sok kívánni valót hagynak maguk után a takarékos energiafelhasználást segítő készülékek. A részletre való vásárlás nincs megoldva. (Bár a fogyasztói árak nem tűnnek magasnak.)

Az építésügyi és energiagazdálkodási minisztérium együttesen dolgozta ki azt a komplex programot, amely az épületek hőszigetelésének javítását célozza 1981-85 között szeretnék aláírni, hogy a hővesztés 15 százalékkal csökkenjen. Különösen nagy gond a régi épületek hőhátartásának javítása, erre is program készül.

A most készülő ötéves terv energiagazdálkodási fejezetéből annyi már ma is kitalálható, hogy összességében 1980-hoz viszonyítva — olajjegyértékben számolva — 7-8 millió tonna tüzelőanyaggal kevesebbet szándékoznak felhasználni Bulgáriában. Ehhez viszont a 12 ágazati minisztérium összehangolt munkája szükséges.

B. M.

A világ élelmezése — gondokkal

A VILÁGÉLELMEZÉSI TANÁCS legutóbbi konferenciáján a szakértők ismét ijesztő képet vázoltak a világ (gyakorlatilag az olajat nem termelő fejlődő országocsoport) élelmezési helyzetéről. Az ülés gyakorlati kiutat nem talált. Földünkön jelenleg továbbra is mintegy félmilliárd ember táplálkozásáért megdolgozik és az éhínség gondja évtizedünkben már biztosan nem számolható fel. Talán az ezredfordulóra — vélik most a FAO szakértői. A legnagyobb kérdésre azonban — vagyis, hogy honnan származik majd az ehhez szükséges *töke* — egyelőre senki sem tud válaszolni. A súlyos helyzetben lévő országocsoportoknak ugyanis olyan mértékű forrásigényük lenne, melynek kielégítését a világ mostani politikai és gazdasági klímájában egyszerűen irreális külső forrásból elvárni.

Akárcsak az energiaprobléma esetében, az élelmeszer-ellátásban is már több évtizede mutatkoznak a mostani válság gyökerei. ENSZ-adatok szerint a világban az egy főre jutó élelmeszer-termelés 1952-62 között még 1,1 százalékkal nőtt, a következő évtizedben már csak 0,8 százalékkal emelkedett, míg 1970-76 között a bővülés csupán 0,5 százalék volt. A rosszabbodó arányok egyik oka, hogy a világszervezet számításai szerint a „piacgazdaságú” fejlődő világban a népesség évi átlagos növekedési üteme a három periódusban 2,4 százalékról 2,6 százalékra gyorsult fel miközben a „fejlett” (az európai szocialista országokat is magába foglaló) országocsoportban a termelés emelkedésének mértéke az évi 3,1 százalékról 2,3 százalékra csökkent. Így míg 1952-62 között a „fejlett” régióban az egy főre jutó termelésbővülés évente 1,8 százalékos volt, addig 1970-76 között a növekmény már csak 1,4 százalékos volt. Tegyük hozzá: a fejlődő világban az élelmeszer-termelés az ötvenes években még évente 3,1 százalékkal nőtt, a továbbiakban ezt az eredményt *sohasem sikerült elérni*. A fejlődő világ önellátása tehát folyamatosan úgy romlott, hogy ezt a „fejlett” országocsoportban az exportálható terméktöbblet mérséklődése kísérte.

Egyes régiók helyzete azonban még katasztrofálisabb. Afrikában például 1952-1976 között összesen több, mint 6 százalékkal csökkent úgy, hogy a hetvenes esztendőkből az éves mérséklődés 1,4 százalékos volt. Nem sokkal jobb a helyzet a Távol-Keleten, itt 26 év alatt az egy főre jutó termelés mindössze 12 százalékkal emelkedett. (Az ENSZ-felmérés külön csoportba sorolja az ázsiai tervgazdálkodást folytató országokat, ahol a vizsgált időszakban az egy főre jutó élelmeszer-termelés 28 százalékkal bővült. A növekedési ütem mérséklődése azonban erre a kategóriára is jellemző.)

TELJESEN NYILVÁNVÁLÓ, hogy a világ élelmezési gondjainak megoldása elsörendű kérdés, amely — ha nincs előrehaladás — nagy süllyel terhelheti majd a világpolitikát. Napjainkban a Föld lakossága 4,3 milliárd, az ezredfordulóra eléri a 6 milliárd főt, akiknek 90 százaléka a fejlődő világban él. A FAO számításai szerint a jelenlegi táplálkozási szint fenntartásához is az élelmeszer-termelést mintegy 50 százalékkal kellene növelni. Eszerint tehát a világtérmelesnek húsz év alatt évi két százalékkal kellene bővülnie, ez még nem irreális, lényegében a mostani ütemek felel meg. A táplálkozási helyzet érdemi javulásához ennél jóval többre lenne szükség.

NSZK

REKORD HITELFELVÉTEL

Várhatóan az NSZK az idén 33,5 milliárd márka hitel felvételére kényszerül, a tervezettnél 6 milliárd márkával többre. Erre azért van szükség, mert az előirányoztnál nagyobb összegeket fordítanak a hadikiadásokra, valamint a prognózisoktól eltérően nagyobb a munkanélküliség száma is. Az NSZK-ban a munkanélküliség emelkedése mellett több jel a gazdasági helyzet romlására utal. A fi-

Ezért a FAO egy 1978-ban készült hosszú távú prognózisában a fejlődő országok számára a két évtizedben évi 3,8 százalékos termelésnövekedési ütemet tart szükségesnek. (Ezen belül Afrikában, ahol az éves átlagos növekedés üteme 1970-76 között csak 1,2 százalék volt, a követelmény 4,1 százalék lenne.) Mivel a fejlődő világ még jelentős, a termelésbe bevont földterületekkel rendelkezik, a kérdés inkább a *tőkésükségelek* fedezése. Ugyancsak a FAO-t idézve az ezredfordulóra a fejlődő világ beruházási szükséglete meghaladja majd a 100 milliárd dollárt. Ez az összeg csupán a mezőgazdaság infrastruktúrájára fordítandó összegeket (szállítás, tárolás, feldolgozás) foglalja magába és nem tartalmazza hozamok növelése érdekében eszközöndő folyó ráfordításokat. Például annak költségeit, hogy a fejlődő világban húsz év alatt a *műtrágya-felhasználást* meg kellene ötszörözni úgy, hogy valószínűleg a műtrágyaárak sem lesznek az időszerűen stabilak. Abban az esetben, ha a fizetési mérlegproblémák enyhítése érdekében a fejlődő országok egy része saját termelésre rendezkedne be, úgy „csupán” a beruházás és a folyamatos alapanyag-szükséglet költségei jelentkeznének. Ugyancsak jelentősen kell növelni a fejlődő országokban a növényvédőszer-felhasználást is.

Egy intenzívebb mezőgazdaságra való áttérés költségeit a fejlődő világ önmagában nyilvánvalóan képtelen fedezni, *külső segítségre* van szüksége. A világpolitika szempontjából fontos kérdés, hogy ezt a tőkét ki és milyen feltételek mellett fogja rendelkezésre bocsátani. A problémát tovább bonyolítja, hogy egy hatékony mezőgazdaság megteremtéséhez a legtöbb fejlődő országban társadalmi haladásra, a termelési eszközök és a megtelt jövedelem racionálisabb elosztására van szükség.

MINDEZEN GONDOK megoldására nem sikerült megfelelő módszert találni. A fejlődő országok természetesen ezen a fórumon is bírálták, hogy a fejlett tőkés országok bruttó nemzeti terméküknek mindössze 0,35 százalékát fordítják a harmadik világ megsegítésére. Ilyen kérdésben azonban aligha lehet a FAO-ban kötelező érvényű határozatot hozni. Az elfogadott dokumentum az „élelmeszer-deficités” országok hazai termelésének növelését szorgalmazza, jogosan, hiszen egész régiók aligha állhatnak be tartósan külföldi segélyszállítmányokra.

Vita folyt a Nemzetközi Búzaegyezmény felülvizsgálatáról is. Az érdekeltek döntő többsége az alkalommal szeretne először egy fontos termékből olyan „biztonsági készletet” megteremteni, amelyek egy regionális éhínség ellen azonnal bevetethetők lennének. Az USA véleménye szerint viszont a búzánál sem kapcsolható ki a „piac” működése, éppen ezért nemzetközileg ellenőrzött — és mozgatott — tartalékoknak nem lenne sok értelme. Az ellenkezésnek egészen más oka van. Ha egy nemzetközi szervezet nyújt segílyt a szükségben lévőnek, úgy az élelmeszer nyilvánvalóan nem lehet a politikai „részvétel” eszköze. Az Egyesült Államok pedig láthatóan fenn szeretné magának tartani a jogot arra, hogy a szövetségi érdekeinek megfelelően adagolja az élelmeszersegélyt. Gazdasági súlyával kívánja tehát világpolitikailag céljainak megvalósítását e téren is elősegíteni.

G. — Sz.

zetési mérleg deficitje az idei év januárjában és márciusában is tetemes passzívumot mutat. Ezért a szakemberek úgy ítélik meg, hogy az 1981-re előirányozott 22-25 milliárd márkánál lényegesen több lesz a hiánya. A fizetési mérleg romlásában nagy szerepet játszott a külkereskedelmi egyenleg kedvezőtlen alakulása is. *Matthöfer* pénzügyminiszter szerint a márkának a dollárral szembeni gyengesége okozza a külkereskedelmi mérleg romlását. Más szakértők — így például az amerikai Chase Manhattan Bank legutóbbi jelentésének készítői — viszont kedvezőnek tartják a márka gyengülését, mert ez elősegíti a nyugatnémet exportot. Más kérdés, hogy az NSZK-beli közgazdászok ma már az exportkierőket egyedül kevesnek tartják a nyugatnémet gazdasági helyzet javításához.

Fejlődés akadályokkal

A ruházati ipar azon kevés hazai szakágazathoz tartozik, ahol a termelés jelentős hányadát, valamivel több mint 40 százalékát kis- és középméretű vállalatok, pontosabban szövetkezetek állítják elő. A szövetkezeti szektor aránya meghaladja a szakágazat termelési értékének 37 százalékát. A 98 szövetkezetből 54-nek a létszáma nem éri el a 300 főt, 38-nak a létszáma 300-1000 fő között van, s csak 6 foglalkoztat 1000-nél több dolgozót.

A nagyvállalatoknak a nagy sorozatú termelésből származó előnyeit a ruházati cikkek széles körénél meghaladja a kisvállalatoknak a nagyobb rugalmasságból, az igényesebb vevőkör igényeire való alkalmazkodásból származó haszna. Emellett a termelés viszonylag kis eszközigénye, a gépek nagyfokú konvertálhatósága szintén kedvező körülményeket teremt a kisvállalatok működéséhez.

Jól mutatja ezt, hogy az elmúlt évtizedben a ruházati iparon belül a szövetkezeti szektor gyorsabban fejlődött, mint az állami ipar. Termelése 1970 és 1979 között mintegy 45 százalékkal, évente átlag 4,1 százalékkal nőtt, míg az állami ipar összesen 13 százalékos, évi átlagban 1,4 százalékos növekedést valósított meg. A szövetkezeti szektor kisebb vállalatai tehát az egész szakágazat számára növekvő értékesítési lehetőségeket az állami nagyvállalatoknál nagyobb mértékben tudták kihasználni.

Fél év helyett egy hónap

A szövetkezeti ipar lényegesen szélesebb termékválasztékkal lép a belföldi piacra, mint az állami vállalatok. Termékeik jelentős része kis- és középsorozatban készül. A ruházati cikkek forgalmazó belkereskedelmi vállalatok beszerzési tevékenységén belül a szövetkezeti ipar választék bővítő szerepe kiemelkedő jelentőségű. A szövetkezetektől származó beszerzéseknek fontos szerepük van az állami ipar kínálata és a belföldi igények közötti eltérések csökkentésében. A szövetkezeteknek a piaci igényeket jobban követő magatartása a rövidebb szállítási időn, a szerződéskötés rugalmasabb meneten alapul. Míg az állami vállalatok belkereskedelmének történő szállításai a szezonokat 5-6 hónappal megelőző ágaza-

ti specifikáción alakulnak ki, a szövetkezetekkel a belkereskedelmi vállalatok külön-külön, az állami ipar kínálatát már ismerve alakítják ki szerződéseiket. A szövetkezetek és a belkereskedelmi vállalatok között gyakoriak a hosszabb távú kapacitáslekötési szerződések, melyek konkrét választékkal való kitöltése a szállításokat 4-6 héttel megelőzően történik, ami az igények és a kínálat gyorsabb, rugalmasabb összehangolását teszi lehetővé. A szövetkezetek általában az állami iparnál nagyobb arányban részesednek a kiskereskedelmi vállalatok közvetlen beszerzéseiből, ami szintén a kisebb termelők fokozott piacorientációját, nagyobb alkalmazkodóképességét alapozza meg.

Hátrányos helyzetben

A sorozatnagyság bővítésére, a választék szűkítésére irányuló törekvés a nagyobb és kisebb vállalatok körében egyaránt megfigyelhető. A belföldi értékesítésnél a piaci igények orientáló szerepe háttérbe szorul, az állami és szövetkezeti ipar egyaránt elsősorban termelési és exportlehetőségeinek függvényében tudja és kívánja alakítani belkereskedelmi választékát.

A belföldi piacon jelenleg általában az eladók vannak kedvezőbb pozícióban, ezen belül azonban a szövetkezetek helyzete belkereskedelmi partnereikkel szemben gyengébb, mint azt a nagyvállalatok esetében tapasztaljuk.

A belkereskedelmi vállalatok szabályozási és szemléleti okok következtében általában nem ösztönzik magasabb átvételi árákkal a piaci igényeket jobban követő kínálatot, 1976-80 között a szövetkezetek belkereskedelmi értékesítésének árándexe (110,6 százalék) alatta maradt az állami ipar által elért árnövekedésnek (114 százalék).

A ruházati szövetkezetek alapanyag-beszerzési nehézségei — melyek részben méreteikből, részben a hazai textilipar készségéből adódnak — szintén erősen korlátozzák a szövetkezetek alkalmazkodási képességét. Hasznos lenne az TEK-vállalatok termelésesszervező tevékenységének — nemzetközi munkamegosztásba

is bekapcsolt — kifejlesztése, ezzel ugyanis a mainál jóval szélesebb választékú és kedvezőbb áru kellekínálatot lehetne kialakítani. Előrelépést jelentene, ha a belkereskedelmi vállalatok saját maguk biztosítanák a megrendeléseikhez szükséges alapanyag egy részét. Ez ugyanis jelentősen rövidítené a megrendelések átfutási idejét, javítaná a gyártók és értékesítők kapcsolatát. Erre már ma is találunk példákat és a tapasztalatok bizonyítják is ennek előnyeit.

Növekvő export

A ruházati szövetkezetek exportja az elmúlt évtizedben az állami nagyvállalatoknál jóval gyorsabban nőtt, a szövetkezetek értékesítésén belül az 1970. évi 17,3 százalékról 1979-re 35,3 százalékra nőtt. Az állami ruhaipari vállalatok értékesítésén belül az export 26,6 százalékról 40,9 százalékra alakult. Ez azt jelenti, hogy a kilenc év alatt az állami vállalatok exportja 99 százalékkal, a szövetkezeteké 177 százalékkal növekedett.

A ruházati szövetkezetek mintegy háromnegyede értékesít külföldi piacokra is, 49 szövetkezet termelésének több mint felét exportálja, ezen belül 13 szövetkezet árbevételének több mint 90 százaléka származik exportból. A szövetkezetek erőteljesen ösztönzött exportorientációja az elmúlt években jelentős szerepet játszott abban, hogy a szövetkezetek a belföldi piacon csak részben töltötték be választék bővítő feladataikat.

A szövetkezetek exportjának mintegy 30 százalékát kitevő szocialista export a nagyvállalatokat jellemző termékválasztékot, sorozatnagyságot jelent. A jelenlegi feltételek között kevésbé igényel rugalmasságot, a kisebb termelőegységek sajátos előnyeinek a kihasználását.

Az elmúlt években a szocialista export arányának csökkenése, a tőkés export, ezen belül a bérmunka bővülése jellemezte a ruházati szövetkezetek exportját. A bérmunka jelenleg a szövetkezetek tőkés exportjának mintegy 80 százalékát alkotja. A 73 exportra is termelő ruházati szövetkezet közül mindössze nyolc nem végez bérmunkát, 24 szövetkezet exportjának több mint 90 százalékát, ezen belül 20 szövetkezet exportjának teljes egészét a bérmunka üzletekből származó árbevétel teszi ki.

A ruházati szövetkezeteknél a bérmunka a tőkés export bővülésének egyedüli forrása volt. Ez azonban nemcsak az export növelésén keresztül járult hozzá a szövetkezetek fejlődéséhez, hanem jelentős mértékben elősegítette a szövetkezeti ipar technikai színvonalának fejlődését is. A szövetkezetek mindennapi közelségbe kerültek a tőkés piac követelményrendszerével és elsajátították a korszerű termelés- és munkaszervezési eljárásokat. A bérmunka konstrukció keretében a szövetkezetek igen rövid — 4-5 hetes és igen szigorú, napra való — szállítási határidőkkel dolgoznak.

A tőkés bérmunka azonban több ellentmondást rejt magában, melyek több szempontból is megkérdőjelezhetik a jövőbeli fejlődés lehetőségeit. A bérmunka jelenleg is magas arányát és a kedvezőtlen világpiaci konjunktúrát figyelembe véve úgy tűnik, hogy a tőkés bérmunka további növelésének tartaléka kimerültek, sőt szinten tartása is egyre nagyobb erőfeszítéseket követel. Az ilyen üzletek hátrányos vonásai — például a partnertől való függés — egyre sürgetőbben vetik fel az anyag export növelésnek szükségességét.

Ennek útjait keresve azonban olyan lényeges akadályokba ütközünk, amelyek már a múltban is csak a bérmunka elterjedését tették lehetővé és napjainkban is gátolhatják az igazán versenyképes kisüzemi export kialakulását.

A szövetkezeteknek ugyanis a bérmunka export révén sikerült kikapcsolniuk az anyag export növelését az egész ruházati iparban akadályozó méteráru- és kellekellátási nehézségeket. A tőkés anyag export fokozása — elsősorban a kisebb termelőegységek esetében — jól szervezett, speciális értékesítési szervezetek működését feltételezi. A szövetkezetek és a kiskereskedelmi vállalatok kapcsolata azonban nem ebbe az irányba fej-

lődött. A jelenlegi együttműködésük nagyrészt csak az üzletek lebonyolítására szűkül le.

A termelés szervezése

A ruházati szövetkezetek rugalmasságának, exportképességének mainál teljesebb kihasználása döntő mértékben függ attól, hogy sikerül-e kiküszöbölni e kisebb termelőszervezeteknek a termékfejlesztés, az alapanyag-beszerzés és a piacra lépés területén, a külföldi és a hazai nagyobb termelőkkel szemben érzékelhető hátrányait.

A kisüzemek exporttevékenységének előmozdítására a tőkésországokban is, iparáganként differenciáltan, különböző eszközöket alkalmaznak. A textilruházati ipar kis- és középméretű vállalatok esetében elsősorban a kereskedelem termelésesszervező munkája érdemel figyelmet. Egy olyan kereskedelmi szervezet, amely átvállalja a termelőtől a piackutatás, termékfejlesztés és alapanyag-ellátás jelentős részét, biztosíthatja a sikeres piaci fellépés feltételeit a kis- és középméretű vállalatok számára is. Megfontolandó, hogy nem kellene-e a ruházati szövetkezetek exportjának szervezésére olyan, a kisüzemi export növelésében közvetlenül érdekelt speciális külkereskedelmi szervezeteket kialakítani, amelyek a hagyományos külkereskedelmi funkciók mellett jelentős feladatokat vállalnának a piaci információk munká, a termékfejlesztés, az alapanyag-ellátás területén is.

A tőkés anyag export növelése szükségessé teszi, hogy a szövetkezeti ipar a mainál erőteljesebben tudja érvényesíteni vevői igényét a textilliparral szemben. Ha szövetkezetek exportját lebonyolító értékesítő szervezetek bekapcsolódnak a tőkés anyag export alapanyag-biztosításának szervezésébe is, ez a piaci igények és az alapanyag-ellátás közvetlenebb kapcsolatát, nagyobb összhangját eredményezhetné. Lehetővé tenné egyben annak megoldását is, hogy a textilipari vállalatok érdekeltsége a közvetett exportban — a nyereségen való osztozkodás révén — fokozódjék.

Dr. Bagó Eszter

Regionális tanácskozások a vezetésről

Az MSZMP Központi Bizottsága 1980. október 18-ai, az iparirányítás korszerűsítésével foglalkozó döntései nyomán az utóbbi időben különböző szakmai fórumokon mind többet foglalkoznak a vezetés kérdéseivel.

E bonyolult, hosszú távra szóló feladat végrehajtásában hasznos segítség olyan tanácskozások szervezése, amelyek színteret adnak az élenjáró kollektívák és egyének vezetési tapasztalatainak megismeréséhez, népszerűsítéséhez. E tanácskozások láncolatában foglal helyet a Székesfehérváron 1980. október 22-én tartott szakmai tanácskozás, amelyet „A vezetési színvonal emelésének tapasztalatai az iparvállalatoknál” címmel tartottak.

A tapasztalatcsere megvalósuló tanácskozás sikerét növelte, hogy az ott kialakított munkamódszer fejlesztésére ajánlások születtek. Az SZVT megyei és központi szervei berendezkedtek az ajánlások végrehajtására. 1981 első negyedében a székesfehérvári tanácskozás teljes anyagát nyomtatásban megjelentették és a további regionális tanácskozások céljaira rendelkezésre adták.

Ez év első felében a vezetői tevékenység színvonalának emelése érdekében négy regionális tanácskozás megtartására került sor: az észak-dunántúli régióban Tatabányán, márciusban, az észak-magyarországi régió számára áprilisban Salgótarjánban, májusban a dél-magyarországi régió megyéinek gazdasági vezetői részére a MTESZ Technika Házában és júniusban a dél-dunántúli megyék vezetői részvételével Kaposváron.

A tanácskozásokon mintegy 500 vállalati vezető ismerkedett meg közvetlenül 10 hazai vezetési módszerrel. Az előadásokat kötetek formájában minden alkalommal előzetesen kibocsátották, így a résztvevőkön kívül az érdeklődők szélesebb köre megismerkedhetett a kötetekben közreadott vezetési módszerekkel.

A tanácskozássorozat fontos tanulsága, hogy a jövőben újabb regionális tapasztalatcserek szervezése indokolt. Ezek tematikájának kidolgozásánál előtérbe kell állítani a kreatív vezetői gondolkodás és innovációs vezetői magatartás élenjáró tapasztalatainak megvitatását.

MOST HALLOTTUK

Králik Ferenc, az Elektroimpex vezérigazgatója:

Törekvések a termelési háttér bővítésére

Szombathelyen a közelmúltban kirendeltséget nyitottunk, hogy a Zala és Vas megyei szövetkezetekkel közvetlen üzleti kapcsolatokat alakítsunk ki. A két megyében több gépipari szövetkezet működik, amelyeket az exportba, a kooperációs üzletekbe be lehetne vonni. Már tárgyalunk a községi Villamosipari Szövetkezettel az országúti biztonságtechnikai rendszerek exportjáról, a szombathelyi Villamos- és Vasipari Szövetkezet és a zalalövői Zala Villamosipari Szövetkezet pedig speciális elektromosipari berendezések gyártását vállalná exportra.

A keszthelyi Vasipari Szövetkezet és a zalaegei Ipari Szövetkezet speciális finommechanikai termékek gyártását kezd meg szintén exportra. Valójában ezek még csak a kezdeti tárgyalások, hiszen vállalatunk azért hozta létre a vidéki kirendeltséget, hogy a későbbiek folyamán a győri és a somogy megyei szövetkezeteket is bekapcsolja a dollár elszámolású kivitelbe, mivel tapasztalataink szerint a szövetkezetek számos olyan gépipari terméket tudnak előállítani, amelyek révén bővíthető az export. A vidéki kirendeltség elsősorban Ausztriába, Jugoszláviába, az NSZK-ba és Olaszországba kívánja már az idén értékesíteni a megyei szövetkezetek áruit.

Vállalatunk exportjának mintegy 70 százaléka fogyasztási cikk, a többit beruházási javak alkotják, mint például az eredményhirdető berendezések. A közelmúltban szerződést kötöttünk az indiai kulturális és oktatásügyi minisztériummal, amelynek értelmében a soron következő Ázsiai Játékokra eredményjelző berendezéseket szállítunk. A szerződés több mint egymillió dollár, s a VBKM

által gyártott berendezéseket még az idén átadjuk. Ezek a számítógép-vezérlésű eredményjelzők technikaileg, főleg a software-megoldások révén világszínvonalúnak tekinthetők.

Ugyancsak a közelmúltban eredményjelzők szállítására írtunk alá mintegy egymillió dollár összegű szerződést az olasz olimpiai bizottsággal. A szeptember 4-én Rómában kezdődő atlétikai világkupán már magyar berendezések hirdetik az eredményeket. A római olimpiai stadionban rövidesen magyar szerelőségű kezd meg a szerelési munkát. Egyéb-ként tavaly a milánói stadionban már több kisebb hirdetőtáblát adtunk át, s ezt megelőzően több olasz sportlétesítmény vásárolt ilyen berendezéseket.

A fogyasztási cikk kivitelünk is igen számottevő. Az idén például szemüvegkeretből és napszemüvegből mintegy 2,5 millió dollárért adunk el az NSZK-beli, svéd, görög cégeknek. Az egyik legnagyobb vásárlónk az Egyesült Államok-beli K-Mart áruházi konzern, amelynek ebben az évben egymillió dollárért szállítunk szemüvegkereteket és napszemüvegeket. A MOM szemüveglencséit jelenleg 25 országban értékesítjük, az ideai szállítások értéke megközelíti a másfél-millió dollárt. A legnagyobb felvevőpiacunk az NSZK, Anglia és Franciaország. Jelentékeny összeget képviselnek az ébresztőórák, vizórák, magnetofonkazeták, hópalackbetétek; ezek exportja meghaladja a 2 millió dollárt.

A tőkés exporthoz szükséges áru alap növelése érdekében szeretnénk több új gyártót, főleg ipari szövetkezetet szállítóként bekapcsolni a munkába.

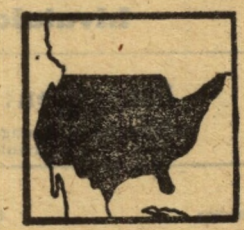
M. E.

Cél: a munkahelyek megtartása

Miközben a munkanélküliség ráta az Egyesült Államokban 7 százalékos körüli volt — vagyis mintegy 7,5 millió ember nem talált foglalkoztatást — az USA szakszervezete az elmúlt időszakban érezhetően megváltoztatta a vállalati vezetéstől folytatott tárgyalásai célkitűzéseit. Ez a módosulás különösen áll azokra az iparágakra (autóipar, acélgépjármű, textil), melyeket a világszerte konjunktúra különösen hátrányosan érintett, versenyképességük a legérzékenyebben romlott. Az új irányvonal — mely persze nem általános, nem terjed ki minden foglalkozási ágra — ellenpéldákat a bányászok vagy a repülésiirányítók említhetők — a hangsúlyt a munkahelyek megőrzésére teszi és ennek érdekében hajlandó bérési kérdéseken akár áldozatokat is hozni.

A fizikai dolgozók eddig csupán órábért kaptak, jövedelmüket a vállalati eredménytől függő mozgóbér nem egészítette ki. Az órabérek szintjét és emelkedésének mértékét a kollektív szerződések szabályozták, melyeket a jelentősebb iparágak vállalataival a szakszervezet általában egy időben és több évre szóló érvényességi tárgyalást le. (Az autópárhuzamban például a kollektív szerződés három évre szól, a mostani érvényessége 1982-ben jár le.) „Mozgóbér” az alkalmazottak közül is csak azok kaphatnak, akik legalább osztályvezetői besorolásban vannak. A mozgóbéren nem részesülők köré viszont — így a fizikai állomány is — a fogyasztói árindex változásától függő inflációs pótlékban részesül. Ezt a rendszert több szakszervezet — így az autómunkásoké — már régóta támadta és a fizikai dolgozók részére is valamifajta nyereségreszesedési formát követelt.

Az idén a fenti kérdésben találkozott az autópárhuzalok és a szakszervezet véleménye. A csomagterv viszont, melynek keretében ezt megvalósították, olyan jellegű volt, hogy több szakértő az „ipari kapcsolatok” alapvető megváltozásáról beszélt. A súlyos pénzügyi nehézségekkel küzdő Chrysler dolgozóit ugyanis — a vállalat általános költségcsökkentési programja keretében — heti bérük 40 dollárral való csökkentésére mentek bele, elfogadták az inflációs pótlék szintjének befagyását (vagyis lemondtak az 1981 március után bekövetkező ár-emelkedések kompenzálásáról) annak fejében, hogy a vállalat nyereségéből ré-

Ami az autópárhuzal történetét, nem egyedi jelenség. 1980 végén például a US Steel ambridge-i és pittsburgh-i üzemében jártunk be, ahol a szakszervezet a dolgozók alapfizetésének három évre történő befagyasztásához és az inflációs pótlék maximalizálásához. Ugyanezen cég gyári üzemében a munkavállalók ezt a javaslatot elutasították, az egész a veszteségek miatt hamarosan be is zárta. Ugyancsak maximalizálták az inflációs pótléket 1981-ben az Uniroly üzemében, ahol a dolgozók még bércsökentéshez is hozzájárultak. A Firestone-nál a megegyezés keretében a dolgozók órábérük mérséklését fogadták el és 1984-ig lemondtak az inflációs pótlék növeléséről.

A munkáltatók a nyilatkozatok szerint a fenti megállapodásoktól nem csupán bércsökentést várnak, hanem — ott, ahol a dolgozók a vállalati eredményben váltak érdekeltté — a termelékenység és a minőség javulását is.

Az Egyesült Államok iparában ugyanis az elmúlt három évben a termelékenység folyamatosan csökkent, míg egy autópárhuzal dolgozó Japánban évente 62 ezer méterrel „gyárt”, addig Detroitban csak 41 darabot. Ugyancsak problémák vannak a hazai termékek minőségével is. Az autópárhuzal maradvány, egy felmérés szerint a megkérdezettek mindössze 18 százaléka felelte a Made in USA-személygépkocsikat kifejezetten jónak.

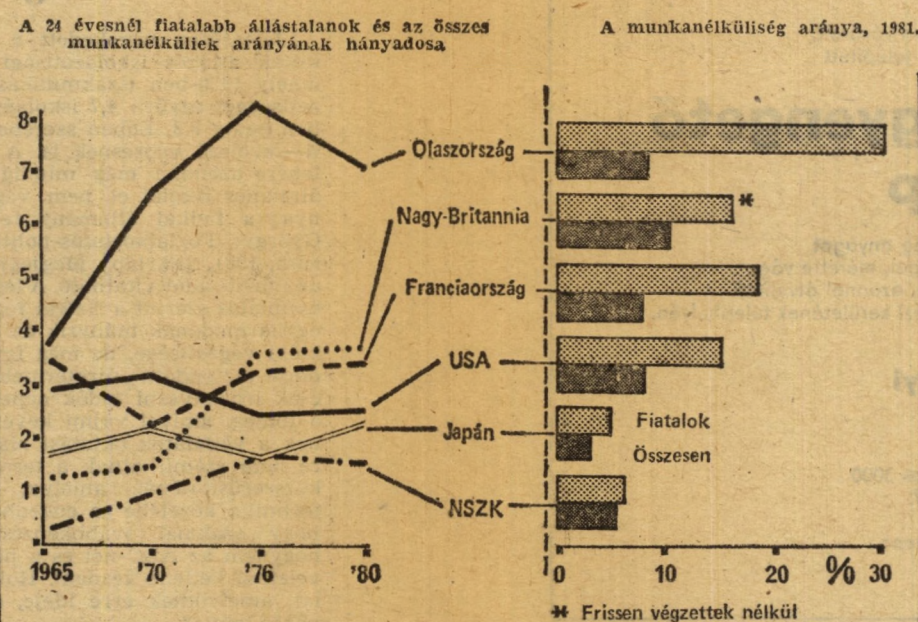
Úgy tűnik, hogy jelen pillanatban a fenti módszerek jelentik a munkahelyek megőrzésének legfontosabb eszközeit. A részfoglalkoztatás hasonló hatásaival a szakértők nem adnak számot. Bár az amerikai vállalatok mintegy fele részben munkaidőben foglalkoztat dolgozókat — számuk 12 millió, az álláslétszám 14 százaléka —, ez a gyakorlat döntően és tradicionálisan a szolgáltatásokra, vendéglátásra, pénzügyi szférára koncentrálódik. A vizsgálatok szerint pedig az úgynevezett „job sharing” — amikor egy helyen rész munkaidőben — közbet is alkalmazható, hanem termelékenységi okokból vagy a munkavállalók kezdeményezésére került bevezetésre.

A szakszervezetek fentebb ismertetett taktikájának értékeléséhez hozzátartozik az is, hogy a munkavállalók helyzete az Egyesült Államokban amögsem rózsás. A Munkaügyi Minisztérium hivatalos statisztikája szerint az átlagos amerikai munkás vásárlóerejének realértéke (a fogyasztói árindexhez viszonyítva) 1990-ban 4,8 százalékkal, 1979-ben pedig 5,3 százalékkal csökkent. A kiharcolt béremelés tehát nem tudta két év alatt lépést tartani a létfenntartási költségek tavaly 12,4 százalékos, míg 1979-ben 13,3 százalékos emelkedésével.

Aligha valószínű, hogy a szakszervezetek tartósan hajlandók lennének lemondani arról, hogy tagjaik életszínvonalát növeljék. Túlzás így valamifajta „alapvető fordulatról”, hirtelen „méréskelő” politikájukkal kapcsolatban beszélni. Az 1980–81-ben kötött megállapodások persze tartalmaznak egy új, hosszabb távra is ható elemet: a dolgozók bizonyos fokú érdekeltté váltak a vállalati eredményben. A béremelési követelésekről való lemondás viszont nem egyéb pusztán realizmusnál. Ha a konjunktúra megéleződik, a kereslet növekszik és a vállalatok profítja is nagyobb lesz, talán még a most megkötött megállapodásokat is újratárgyalják.

G. S.

Munkanélküliség a tőkés országokban

Munkamobilitás

Japán az elmúlt években — akárcsak a gazdaság egyéb területein — a foglalkoztatási terén is sikereket ért el. Bár a munkanélküliség ráta az 1970-es évek elején 1,1-1,3 százalékos körül értékéről 1976-ra 2 százalékosra emelkedett, azóta ezt a szintet sikerült stabilizálni (1981 júniusában 2,3 százalékos volt) és ez jóval a többi fejlett tőkésországhoz hasonló mutatója alatt van.

A szociális kormányzatnak nincs önálló foglalkoztatáspolitikája, a munkahelyteremtés és -megtartás egyrészt az általános konjunktúraszabályozással (pénzügyi politika és a közpénzügy), másrészt a japán gazdasági rendszerbe beépített sajátosságokból biztosítja.

Ismeretes, hogy Japánban a nagyvállalatoknál általában egész életre szóló foglalkoztatási rendszer van, vagyis a munkáltató mintegy garanciát vállal, hogy a vállalatához belépett nyugdíjba menőknek alkalmazza. Természetesen a japán vállalatok is ki vannak téve a konjunktúra rövid- és hosszútávú ingadozásának, erre azonban nem a munkáltatók leépítésével, illetve bővítésével, hanem egyrészt a munkások jövedelmének, másrészt a beszállítók kiadásainak csökkentésével, illetve a munkások munkaidőjének szabályozásával, harmadrészt pedig a termelési szerkezet átalakításával válaszolnak.

Japánban magas az alaptermék felüli juttatások összege; a dolgozók évi két alkalommal (nyáron és év végén) prémiumban részesülnek. Ez — ellentétben a bérekkel — lefektetett szabályok, vagyis a nagyságát a vállalatok a konjunktúra és nyereségességük függvényében változtatgatják. A prémium aránya az elmúlt években az átlagosan mintegy 13-15 százalékosra emelkedett.

A japán gazdaságon belül megfigyelhető dualis struktúra (specializált kis — részben családi jellegű — vállalkozások, mint beszállítók és ezekre alapozva szinte kizárólag összeszerelési tevékenységet végző modern nagyüzem) szintén a munkahely megszűntetését ellen hat a rossz gazdasági periódusban is — hiszen a nagyüzem a munkás helyett a munkát építi le — vagyis nem ad rendelést a beszállítóknak. Amikor pedig a konjunktúra ismét megváltozik, egyszerűen csak fel kell újítani a rendeléseket a kis üzemeknek. A beszállítók értékének egy-egy termék teljes értéke belüli magas részaránya biztosítja a rendszer működését.

Ugyanilyen tartalékszerepet játszanak a részdíjazott munkások is, akiket minden nehézség nélkül el lehet bocsátani, majd szükség esetén visszavágni. Rájuk nem vonatkozik az életre szóló foglalkoztatás, munkaviszonyuk nem állandó és bérük is mintegy fele az állandó alkalmazásban levőkének.

A munkahely megőrzésén túl legfontosabb tényezője a japán vállalatok rendkívül gyors alkalmazkodóképessége gazdasági környezetük változásaihoz. Ennek révén elkerülhető a vállalatok átalakítása, amely a munkanélküliség viszonylag alacsony szinten maradjon.

Sz. P.

A foglalkozások cseréje

Az NSZK gazdaságpolitikáját alapvetően meghatározó prioritásrendszerben az úgynevezett „gazdaságpolitikai nagyszögben” — a pénztáblázat, az egyensúly és a gazdasági növekedés mellett — mindig is nagyon fontos helyet foglalt el a teljes foglalkoztatottság célkitűzése. A hetvenes évek fordulóján azonban a világgazdasági változásoknak — sok tekintetben az NSZK számára is kedvezőtlen hatása miatt — nemcsak a gazdasági növekedés és a pénztáblázat fenntartása vált egyre nehezebbé, de a munkanélküliség száma is jelentősen tovább nőtt. (Az idei évben a munkanélküliség száma körülbelül egy és negyed millióra, aránya az összes foglalkoztatotthoz képest mintegy 5,5 százalékosra tehető.)

A növekvő munkanélküliséggel hozták bizonyos összefüggésbe, részben ennek okait is említi a szakemberek, hogy az elmúlt tíz évben a Német Szövetségi Köztársaságban nagyon nagymértékű volt a munkaerő-áramlás, a foglalkozások cseréje. A felgyorsult strukturális változások szükségesszerűen együtt járnak a munkaerőnek a különböző területek felé való elvándorlásával, illetve más területekre való áramlásával. (Ez általában — ha nem szervesen történik — ideiglenes munkanélküliséget jelent.) Ugyanakkor a munkavállalók nagymértékű fluktuációja egyáltalán nem jelenti a munkanélküliség növekedését. Egy felmérés szerint a hetvenes években az NSZK-ban az összes férfi foglalkoztatott egyharmada legalább egyszer, körülbelül egytizede többször változtatott munkahelyet, illetve foglalkozást.

A munkahely-változások aránya nagyjából azonos a gazdaság struktúrájában végbemenő átalakulással.

Az NSZK-ban, mint tipikusan olyan foglalkoztatott, ahonnan az elvándorlás meghaladja az odairányuló munkaerő számát tartják nyilván, az elmúlt évtized tapasztalatai alapján az esztendő, a lakatos, a bányász, szerszámkészítő szakmákat. Ugyanakkor folyamatosan nőtt olyan foglalkozási ágakban, mint a vegyipari szakmák, mérnök, utazó, valamint rendőr és határőr stb. végző soron tehát a növekvő munkanélküliség egyik oka, hogy a szakképzésben és a gazdaság szerkezetében bekövetkezett változások nem, illetve nem teljes mértékben felelnek meg egymásnak.

A foglalkoztatottsági szint csökkenésének további okait az NSZK-ban kétszintű felmérések kiemelik a termelés egy-egy adott időszakban lejáró konjunktúrális visszaesését, a racionálizálási tevé-

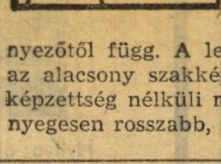
kenységet — ez különösen a munkaintenzív fogyasztási cikkek-iparban —, valamint az információk technika, számítógépes irányítás és adatfeldolgozás alkalmazását.

Az NSZK jelenlegi foglalkoztatottsági problémáinak azonban vannak hosszú távra visszanyúló strukturális okai is. Az ötvenes és hatvanas években az iparrendkívül gyors fejlődéséhez a szükséges pótlólagos munkaerőt az ágazárterületen bekövetkező termelékenység-növekedés következtében eleinte a mezőgazdaságból fölöslegessé vált népességből biztosították. A hatvanas évek elején az ipar, építőipar és a szolgáltatások további fejlődése már a hazai munkaerőbázison kívül nagymértékű külföldi vendégmunkást is igényelt. A külföldi vendégmunkásréteg amely az NSZK összfoglalkoztatottjainak csaknem egytizedét teszi ki — ma már a nyugat-európai munkaerőpiac állandó részévé vált.

A hetvenes évek elején a gazdasági feltételek megváltozása következtében az ipari termelés növekedési üteme nagymértékben visszaesett, s így az itt alkalmazott munkaerő egy része feleslegessé vált. Ugyanakkor a szolgáltató ágazatok melyek részesedése a bruttó társadalmi termékben belül az NSZK-ban a többi fejlett tőkésországhoz viszonyítva alacsony volt — a termelés tovább nőtt, ami végül soron a strukturális követelmény is volt. Így a szolgáltatási szférában lehetővé vált a más ágazatokban fel szabaduló munkaerő egy részének foglalkoztatása.

Ez a tendencia 1975 után lelassult, a tercier-szférában is megszűnt a foglalkoztatottság növekedése, sőt az adatfeldolgozás, valamint néhány más terület gyors gépezése bizonyos szolgáltató ágazatokban is munkaerő-csökkenéshez vezetett. A strukturális és konjunktúrális okokból létrejövő munkanélküliség így együttesen jelentkezik az NSZK-ban.

A foglalkoztatási problémák az NSZK-ban is eltérő mértékben érintik a különböző rétegeket. A munkanélküliség veszélye nemcsak a szakképzés hiányából, hanem a kutatásfejlesztés hiányából, a lakóhelytől, s még sok más tényezőtől függ. A legszembetűnőbb, hogy az alacsony szakképzettségű, vagy szakképzettség nélküli munkások helyzete lényegesen rosszabb, mint a magas kvalifi-

caziónak. A foglalkoztatási problémák az NSZK-ban is eltérő mértékben érintik a különböző rétegeket.

A munkanélküliség veszélye nemcsak a szakképzés hiányából, hanem a kutatásfejlesztés hiányából, a lakóhelytől, s még sok más tényezőtől függ.

Az angol parlament felhívása számára múlt év őszén készült költségvetés szerint átlagosan 3500 fontot tesz ki az egy munkanélkülire jutó kiadás évente. Ha erre az évre meglehetősen szerény — 2,5 millió fős körüli — munkanélküliség feltételezünk, akkor a brit kincstárnak évi 8,7 milliárd fontot kell a munkanélküliekre költenie. Ez az összeg több, mint az északi-tengeri olajból jelenleg származó bevétel. A munkanélküliség súlyos pénzügyi és politikai terhet jelent a kormány számára, érthető, hogy a kormány — és szakmai körökben állandóan a kérdés: mit kell tenni a gondok enyhítésére?

A helyzet az iskolából kikerülő 16-18 éves korosztálynál a leg súlyosabb. Nem véletlen, hogy a fiatalok tömeges munkába állításával foglalkozik a legtöbb a munkanélküliség megszüntetésével kapcsolatos terv.

A közvetlen munkahelyteremtésnek lényegében három fő módja van: a bérszubszidiák, a bérszubszidiák, az állami alkalmazás és a magánvállalatok munkahelyteremtése történő ösztönzése. A kormány által nyújtott bérszubszidiák csökken az új munkanélküliség feltételének költségét a vállalatoknál. De ez előnyös az államháztartásnak is, mert így kevesebbet kell fizetnie, mint a munkanélküli-segély vagy az állami alkalmazottak munkabére. A bérszubszidiák alapul a kormány öt évvel ezelőtt elindított, a fiatalok tömeges munkába állítását és képzését célzó program a YOP (Youth Opportunities Programme) is.

Az utóbbi időben azonban egyre több olyan vád ér a programot, hogy a munkanélküliség megszüntetésével kapcsolatos terv.

képesítő munkavállalóké. Jelenleg is az alacsony képzettségűeknek a munkanélküliség aránya körülbelül 6-7, míg a felső fokú képzettséggel rendelkezők körülből 3 százalékos. NSZK-beli elemzések mutatták ki, hogy a munkanélküliség, illetve munkahely-bizonytalanság veszélye azoknál a legnagyobb, akiknek nincs szakképzettségük, tehát a képzés- és segédmunkásoknál, másrészt a 25 év alatti és 55 év felettieknél, valamint a külföldieknél.

Az NSZK-ban a foglalkoztatási problémákkal párhuzamosan merül fel a munkaerő-fejlesztés, s az itt elért eredmények termelésbe vagy szolgáltatásba való bevezetése. E probléma megfogalmazása kiélezte a technikai fejlődés munkahelyeket teremt vagy megszünteti?

Az ezzel kapcsolatos vizsgálatok elsősorban a szöveg- és adatfeldolgozás számítógépes megoldása, a mikroelektronika széles körű felhasználásának a következményeire vonatkoznak. (Különösen nagy problémát jelent, hogy a műszaki eljárások változóan gyorsan fejlődnek el a tercier szektorban az elkövetkező években, amely korábban nagy munkaerő-igényzetet mutatott.) Az ezzel kapcsolatos nyugat-európai vélemények lényegében, hogy a technikai fejlődés ezen eredményeinek bevezetése rövid távon a munkanélküliséget növeli. Hosszú távon azonban új termékek gyártásához új munkahelyeket teremt.

Tény, hogy a műszaki fejlődés mindig is megváltoztatja a munkahelyek szerkezetét. A munkaerő-megtakarítás azonban csak a műszaki fejlesztés alkalmazásának elsődleges hatása. E vonatkozásban alapvető kérdés az is, hogy a nemzetközi versenyképesség fenntartása csak folyamatos technológiai fejlesztéssel lehetséges.

A műszaki fejlődés foglalkoztatottságra gyakorolt hatásaiban a legfontosabb problémát az NSZK-ban is, az új struktúrához alkalmazkodó munkaerő-kínálat megteremtése, azaz a munkaerő-átképzésének, átcsoportosításának szabályozása, befolyásolása és finanszírozása jelenti. A gazdaságpolitika az NSZK-ban a feladatok megoldását és részben finanszírozását a munkanélküliségre és munkavállalókra bízta. Bár az állam az átkepzést és a munkaerő-átcsoportosítást jelentősen támogatja — nyugat-európai vélemények szerint — ez alapvetően az ösztönzés területére, s kevésbé a konkrét átkepzési programok finanszírozására jut. Előzetesen meghatározott, a gazdaságpolitika és a kutatásfejlesztés irányával összehangolt átkepzési politika nincs. Központiilag meghatározott, szervezett átkepzésre döntően azokon a területeken kerülhet sor, ahol a munkanélküliség aránya meghaladja a 6 százalékos.

Dr. Gál Péter

Új foglalkoztatási program

Az állam magára vállalta a munkáltatóknak a 20 évnél fiatalabb, újonnan felvett alkalmazottak után fizetendő társadalombiztosítási költségeit és az egyéb szociális terheit, valamint az ipari tanulókkal kapcsolatban felmerülő hasonló költségeket. A programok anyagilag támogatják a fiatalok külföldi alkalmazását francia cégeknek, illetve leányvállalataiknál. A fiatalok javára hozott intézkedések mellett lehetőséget adtak a korhatár előtti nyugdíjra vonulásra, és bevezették, illetve továbbfejlesztették az úgynevezett munkavállalás-szakképzési szerződéseket a nők, különösen a hátrányos családi helyzetű asszonyok munkába állásának megkönnyítésére.

A programok azonban nem arattak átúlszerket. A szakszervezetek szerint például „igen munkaeurópai” munkaeurópai programok, amelyek a munkanélküliség csökkentését szolgálják. A programok azonban nem arattak átúlszerket. A szakszervezetek szerint például „igen munkaeurópai” munkaeurópai programok, amelyek a munkanélküliség csökkentését szolgálják.

A munkaidő csökkentéséről különféle javaslatok a szocialista párt elképzelések. Delors például nem tartja célszerűnek az ötödik heti fizetett szabadságot, szerinte csak a heti munkaidő csökkentésével lehet munkahelyeket teremteni. A 39 órás heti munkaidő bevezetésével Franciaország lesz az első nyugat-európai állam, ahol törvényesen heti 40 óránál kevesebbet dolgoznak. A munkaidő-csökkenési program szerint 1985-ig elérni a heti 35 órát, a fizetéseket azonban továbbra is a 40 órás munkaidő alapján adják.

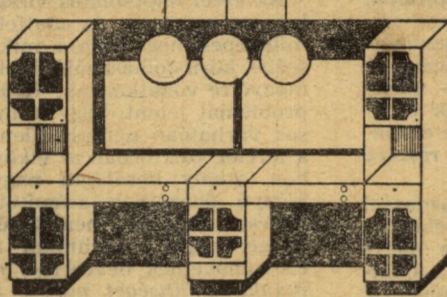
Dr. Török Ádám

A-kategóriájú, belvárosi vállalat önálló munkakörbe

felvesz

nagy számviteli-pénzügyi és szervezési gyakorlattal, közép-, illetve felsőfokú végzettséggel rendelkező dolgozókat. „Képzett dolgozóknak magas jövedelmet biztosítunk, 4224” jellegre, a Felszabadulás téri hirdetőbe.

SZALONMODUL

Daru-üzemeltetők!

Értesítjük tisztelt megrendelőinket, hogy megkezdtek a SZOT munkavédelmi ajánlásának megfelelő

El-621-es típusú életvédelmi segédberendezések szerelését

egyelőre a benzines segédmotoros, fixgémes darukra, például a Tatra AB 063-as, valamint KRAZ K 162-es típusúra.

Igénybejelentés telephelyünkön: Budapest, Csorbai u. 5/a. 1119. Telefon: 666-801.

Cserdevölgye Mgtsz

Modern fodrászati és kozmetikai bútorok

A bútorok változatos díszítőelemekkel és hétféle színválasztékban készülnek. A megrendeléseket 120 napon belüli szállítási határidőre teljesítjük.

Gyártja: a **Tiszai Bútoripari Vállalat** Megrendelésfelvétel és felvilágosítás a TBV központjában: Csongrád, Felszabadulás u. 61. Telefon: 4/121. Telex: 82-381.

Kazánjavítás

2-20 tonna/óra teljesítményű ipari kazánok javítását vállaljuk.

Gyorsan végzünk

füst- és vízcserét, lángcserét, kazánátalakítást, tüllhevívő- és tápvízmelegítő-cserét, illetve javítást.

A javításhoz szükséges anyagokról és a dokumentációról gondoskodunk.

Varsányi Építő- és Szolgáltató GT

Budapest IX., Viola u. 48. Tel.: 132-965.

A KOSSUTH NYOMDA

a Jászberényi úti új üzemébe

PÁLYÁZATOT HIRDET

VEZETŐI MUNKAKÖRÖK BETÖLTÉSÉRE:

**ofszetüzem-vezetői,
könyvkötőüzem-vezetői,
energetikai üzemeltetési csoportvezetői**

FELTÉTEL: szakirányú egyetemi vagy főiskolai végzettség és legalább hároméves vezetői gyakorlat.

Kérjük, hogy a pályázatokat részletes szakmai önéletrajzzal a vállalat személyzeti és oktatási osztályára nyújtsák be, címe: Budapest V., Alkotmány u. 3.

Profilváltoztatás miatt

eladó

egy 1981 februárjában vásárolt, SZMZS-357 A típusú, telepített

betonacél-egyengető és -vágó gép

A gép 4-10 mm vastag anyagot automatikusan egyenget, méretre vág. Gyári csomagolásban, azonnal átvethető gazdaságunk építkezési kerületének telephelyén. Ár: 193 100 forint.

Gödöllői Agrártudományi Egyetemi Tangazdaság

építkezési terület Hatvan - Nagybombos 3000. Telefon: Hatvan 18-07. Telex: 25 344. Ügyműve: Geröly Ferenc, kerületigazgató.

Pályázatot hirdetünk

osztályvezetői munkakör betöltésére

Feltétel: szakirányú felsőfokú végzettség és legalább hároméves szakmai vezetői gyakorlat.

Jelentkezni lehet: a FŐVÁROSI CIPŐBOLT VÁLLALAT

személyzeti osztályán Budapest V., Bajcsy-Zsilinszky út 66-68. Tel.: 326-714.

Pályázatot hirdetünk

pénzügyi osztályvezetői munkakör betöltésére

Feltétel: szakirányú felsőfokú képesítés (számviteli főiskola) és legalább hároméves szakmai vezetői gyakorlat.

Jelentkezni lehet: a FŐVÁROSI CIPŐBOLT VÁLLALAT személyzeti osztályán Budapest V., Bajcsy-Zsilinszky út 66-68. Tel.: 326-714.

ÁLTALÁNOS ISKOLÁK

Program a fejlesztésre

„Jelentősen növekedett a foglalkoztatottak általános iskolázottsági színvonala, amely 1950-ben (szakmunkásiskolai végzettséggel együtt) 47 iskolával volt, 1970-ben pedig 83. Ebben szerepe volt az eseti-levelező képzésnek is. A fejlődés ellenére azonban még mindig jelentős az általános iskolát el nem végzettek aránya: a fizikai állomány fele.” (Pekete György: Foglalkoztatás-politikánk. Kossuth, 1981, 243. lap.) Megjegyzendő, hogy az iménti adat vitatható. A legutóbbi népszámlálás szerint a fizikai foglalkozásúak egyharmadának hiányzik az általános iskolai végzettség, de még így is: esztendőről esztendőre „újratermelődik” az épp csak írni-olvasni tudók népes tábora; az a tömeg, amivel vajmi keveset kezdenek a vállalatok oktatási részlegei; amire nem számíthatnak a termékstruktúra korszerűsítésénél, amelyet a korszerű technika közelébe se engedhetnek, lévén hogy „szakmai továbbképzésüket” majd, hógynem az ABC-nél és a négy alapműveletnél kellene kezdeni. Hol az a vállalat, amelyiknek erre ideje, energiája és pénze lenne?

Tanítanak mindenütt

Végül is, mi van az általános iskolával? Példa: „Az ötödik ötéves terv 1062 tanteremfejlesztést tartalmaz... Megvizsgáltuk a fejlesztés alakulását az 1977. december 31-i állapotokhoz. Az eredeti tervhez viszonyított 83 százalékos teljesítés önmagában is gondot okoz, jelzi, hogy a beruházás, a kivitelezés nem mutat kedvező képet... Ha a tervidőszak végére nem tudunk gyorsabb építési ütemet diktálni, akkor újabb nehézségek jelentkeznek.” (A Fővárosi Tanács V. B. Művelődési Osztályának beszámolója, 1978.)

A két évvel később rögzített tény: „1976-1980 között 980 tanterem épült meg...” (Népszabadság, 1980. január 25.) A 980 tanterem felépítését „eredményes munkának” minősíti a cikkíró és hozzáteszi, ezzel „... a korábbi évek lemaradása behozható.”

Meglehet: a fővárosban behozható, ám ne feledjük, hogy a IV. ötéves tervidőszakban épített 4391 új tanterem mellett 3406 termet megszüntettek. És szaporodnak a generáljavításra szoruló iskolák, s nemcsak az ösrégiek. (Magyar Hírlap, 1980. március 18.) „Az Alsóerdősor utcai iskola 15 éves. Ablakokjával azzal felegetnek, hogy egy napon rázuhannak valakire, a padló cserélni kell, a fűtésövek nagyjából hidegben szétfagyának...”

Budapest, Kőbánya: öt év alatt kétszeresére nőtt az általános iskolások száma. A művelődési osztály vezetője: „minden létező helyiséget, könyvtárakat, úttörő szobákat, szertárakat tantermekké alakítottunk át... Az itt lakók nagy részének három gyermeke van. Erre nem voltunk felkészülve.” Békásmegyere: „Évente 3500 lakás készül el. Az egyik iskolában még a hőkivétel helyiséget is tanteremmé alakították át.” (Magyar Hírlap, 1980. március 19.)

Budapest, Újpalota: „28 lakást alakítottak át napközi termékké... A tavalyi 6 helyett az idén már csak 4 osztály diákjait viszik autóbusszokkal más körzetek iskoláiba.” (Magyar Hírlap, 1980. október 8.)

És nemcsak a budapesti gondok: Békéscsabán, a József Attila lakótelepéről naponta 5 osztály tanulót kísérik egy másik általános iskolába, ahol emiatt csak két műszakban taníthatnak, Somogyban a kisiskolások egyharmada egész éven át utazik, mert hogy megvalósították a körzetesítést. Tölnában 1300-zal több első kezdte meg a tavalyi tanévet, mint ahány nyolcadikos végzett. Bár a megyében — az egész országban — 12 új tanterem adtak át, a városokban nem mellőzhető a kétnyitások tanítását.

Pénz már van

A Fővárosi Tanács V. B. művelődési osztályának már említett beszámolója megállapítja, hogy „... a tanköteles koron befejezi az általános iskolai tanulmányait”. Három évvel később: „Pontos eredmény, hogy a tankötelezettség teljesítése évől évre javul. A fővárosi gyerekek több mint 99 százaléka befejezi általános iskolai tanulmányait.” (Népszabadság, 1980. január 25.)

Maradjunk inkább az alapkérdésnél: mi van az általános iskolával? S maradjunk — a kérdés változatlanul aktuális — egyetlen biztos ténynél: a fizikai dolgozók egyharmada nem végezte el az általános iskolát. Ma, 1981-ben. Ezek után pedig az újabb kérdés: mi lesz az általános iskolával? Alig egy éve,

az Oktatási Minisztérium illetékes főosztályának vezetője a kérdésére még így válaszolt: „Kérem, ha megmondták nekem, mennyi pénzt kap a tárcá a VI. ötéves tervre, akkor majd beszélhetünk... Addig semmi értelme.” Alig egy év múltán Oktatási Minisztérium már nincs, költségkezelés viszont van: „Az általános iskolai ellátással kapcsolatos beruházási célokra 14-16 milliárd forint fordítható.” Ismétlem: e 14-16 milliárd csakis a beruházási célokra fordítható. „A hálózat működését szolgáló költségvetési kiadások növekedési üteme magasabb a társadalmi közkiadások és a kulturális ágazat költségvetési kiadásának átlagos növekedési üteménél.”

Hogy mennyivel magasabb, s hogy végül is mi a végösszeg, arról nem szól „Az általános iskolai ellátás társadalmi-gazdasági programja”, amiből az iménti mondatokat idéztem, s amit nemrég fogadtott el a Minisztertanács, jóváhagyva a program végrehajtásának akciótervét is.

A program általános érvényű tényekkel, adatokkal erősíti meg az eddig csak kiragadott példákkal illusztrált helyzetképet. „Az általános iskolai tanulók száma 1976-80 között több mint százszerezelt...”, viszont „... az oktatás átlagos feltételei azonos szinten maradtak... A tanulócsoportok átlagos létszáma valamelyes emelkedett... A személyi és tárgyi hiányosságok következtében a napközli-otthonok lényegében, gyermekmegőrző feladatot látnak el, az oktatást-nevelést jobban segítő tevékenység nem bontakozhatott ki megfelelően...”

E megállapítások elsősorban a városokra és a nagyobb településekre érvényesek, miközben a községek és falvak százaiban e helyzet sokkal kedvezőbb, sőt, mert e települések népességmegtartó képessége csökken, sok helyen az iskolák is megszűnnek. Köztes megoldás a körzetesítés (ma 70 ezer kisdíkt ingázik iskolája és az otthona között), ám ne legyünk túlságosan nyugodtak: az agyonzsúfolt városi iskolák környékén elenszedett falusi tantermek egyre inkább megfontolandó társadalmi problémákat jeleznek. És nem biztos, hogy a kistérségekben működő iskolák felszámolása — arra való hivatkozással, hogy a szakosított oktatás feltételei csakis a körzeti iskolákban teremthetők meg — enyhítene e problémákat.

„Országosan, átlagosan”

A program szerint „az új iskolák jelentős része a városokban, a fejlődő ipari településeken és a körzeti iskolai központokban épüljön”. Igaz: az ellátási színvonal kiegyenlítése érdekében a rosszabbul ellátott iskolák feltételeit fokozatosan szükséges javítani, ám ez még mindig — értelemszerűen — a túlszűfolt településekre vonatkozhat, még akkor is, ha a társadalmi-gazdasági program leszövegi, hogy „... minden tanítási célra alkalmas, vagy a biztonságos működésre alkalmas, a tehető épület, helyiség hasznosítására” szükség van.

Határozott biztatást jelenthet a program ama kitétele, hogy „... az oktatási színvonal növelésében továbbra is helyet kap az iskolák át gondolt körzetesítése. A tervidőszakban újabb iskola-körzeteket kialakítani csak ott lehet, ahol a felső tagozatos tanulók számára nélkülözhetetlenül szükséges. A körzetesítést jobban össze kell hangolni a lakosság napi mozgásának irányával, a településhálózat fejlesztési terveivel.” Magyarán és röviden: a kampányszerűen túlhaladt körzetesítési akció megfontoltabb folytatása önmagában is enyhítene a zsúfoltságból adódó gondokat; amúgy pedig — az iménti idézet értelmében — az általános iskola valamennyi működési és szervezési jellemzőjével kapcsolatos intézkedésben ajánlatos a minden eddigig sokrétűbb elemzéseken alapuló megfontolás. Vagyis: a társadalmi és gazdasági program megfogalmazói a reálisoknál számoló racionálisabb intézkedéseket sürgetik.

Az ésszerűség iránti igény meglátja a következő években megvalósítandó program egyéb részleteit is: a tanulókról való szociális gondoskodás jobb megszervezését (napközi, étkeztetés, orvosi ellátás stb.); a tervidőszakban várhatóan 10-11 ezerrel bővülő pedagógusgárda munkafeltételeinek javítását (nemcsak az új nevelési dokumentumok bevezetésével, hanem adminisztrációs terhelésük mérséklésével, szociális helyzetük további javításával is).

A program által elképzelt módon az „ellátottsági színvonal” az osztálylétszámra és a pedagógusokra jutó tanulólétszám — a korosztályok létszámának növekedése ellenére országosan és átlagosan megtartható.”

Vértés Csaba

ÁRFOLYAMOK

MAGYAR NEMZETI BANK

Hivatalos devizaárfolyamok

Érvényben: 1981. október 13-tól

Devizanem	Vétel árfolyam	Közép 100 egységre	Eladási árfolyam
Angol font	6 417,53	6 423,95	6 430,37
Ausztrál dollár	2 388,90	2 392,89	2 396,88
Belga frank	92,58	92,67	92,76
Dán korona	490,86	491,13	491,41
Francia frank	632,71	632,33	631,95
Hollandi forint	1 396,19	1 397,39	1 398,59
Japán jen	190,71	190,86	191,01
Kanadai dollár	2 388,48	2 391,37	2 394,26
Kuvaiti dinár	12 267,34	12 276,62	12 285,90
Norvég korona	291,33	291,52	291,71
NSZK márká	1 545,45	1 547,00	1 548,55
Olasz líra*	29,56	29,59	29,62
Osztrák schilling	290,63	290,85	291,07
Portugál escudo	53,84	53,89	53,94
Spanyol peseta	36,43	36,52	36,56
Svéd korona	1 786,38	1 788,77	1 791,16
Svájc frank	629,88	630,51	631,14
Török líra	2 697,29	2 700,00	2 702,70
USA dollár	2 466,75	2 470,22	2 473,69

Figyelő index
1981. okt. 1. Előző hét = 100
(középfolyamra számítva)

Devizanem	1981. okt. 1.	Előző hét = 100
Angol font	102,25	102,25
Ausztrál dollár	98,33	98,33
Belga frank	100,51	100,51
Dán korona	100,00	100,00
Francia frank	99,02	99,02
Hollandi forint	100,00	100,00
Japán jen	99,25	99,25
Kanadai dollár	100,00	100,00
Kuvaiti dinár	99,25	99,25
Norvég korona	100,00	100,00
NSZK márká	102,99	102,99
Olasz líra*	101,53	101,53
Osztrák schilling	101,59	101,59
Portugál escudo	100,00	100,00
Spanyol peseta	100,00	100,00
Svéd korona	101,65	101,65
Svájc frank	100,85	100,85
Török líra	100,00	100,00
USA dollár	99,15	99,15

Államközi megállapodásokon alapuló hivatalos árfolyamok

Érvényben: 1981. október 13-tól

Pénznem	Vásárolható legmagasabb bankjegycimlet	Árfolyam 100 egységre, forintban
Albán lek	—	156,59
Bolgár leva	200	1 676,14
Csehszlovák korona	50	170,00
NDK-ron	—	810,42
Kubai peso	20	1 328,80
Lengyel zloty	1 000	62,50
Közép-ugrlik	—	322,87
NDK-márka	100	484,00
Római lek	100	170,00
Szovjet rubel	—	1 700,00
Vietnami dong	10	682,81

Valuta- (bankjegy és csekk) árfolyamok

Érvényben: 1981. október 13-tól

Pénznem	Vásárolható legmagasabb bankjegycimlet	Vétel árfolyam	Eladás
Angol font	50	6 221,23	6 616,67
Ausztrál dollár	50	2 373,10	2 415,98
Belga frank	5 000	89,89	95,45
Dán korona	1 000	466,89	495,37
Francia frank	100	619,04	606,15
Görög drachma	500	694,03	694,03
Hollandi forint	1 000	1 325,66	1 325,66
Japán jen*	10 000	146,73	146,73
Jugoszláv dinár	1 000	81,44	89,66
Kanadai dollár	1 000	2 394,43	2 378,11
Kuvaiti dinár	10	11 211,23	12 049,01
Norvég korona	100	577,07	612,77
NSZK márká	1 000	1 549,29	1 585,41
Olasz líra*	30 000	28,51	30,27
Osztrák schilling	1 000	214,22	227,48
Portugál escudo	5 000	52,27	55,31
Spanyol peseta	5 000	35,82	37,62
Svájc frank	1 000	1 725,11	1 842,43
Svéd korona	100	611,59	649,43
Török líra	1 000	21,58	22,52
USA dollár	100	2 366,11	2 374,23

*1000 egységre

Gazdasági joggyakorlat

Milliók kötbér hibás teljesítésért

Az Industrialexport a Kecskeméti Konzervgyárral kötött szerződésben ételkonzervek folyamatos hőkezelésére szolgáló berendezés szállítását vállalta. Többszöri javítás és átalakítás után a gép probaüzemelésre befejeződött, de kiderült, hogy az átalakítás folytán teljesítménye csökken. A gyár ezt kifogásolta, de az exportáló vállalat a további javítások elől elzárkózott. Ezért a gyár a 13,5 millió forint értékű berendezésnek a szerződésben meghatározott teljesítmény eléréséhez szükséges átalakítására, valamint 1 millió 80 ezer forint kötbér kifizetéséért pert indított ellene.

A Kecskeméti Megyei Bíróság szakértői vizsgálatot rendelt el. E szerint a berendezés a szerződésben vállalt teljesítményt nem nyújtja, de félési munkával kijavítható. Ezek után a bíróság az exportáló vállalatot 8 százalékos kötbérrel megfizető 1 millió 80 ezer forint megfizetésére és arra kötelezte, hogy a berendezést meghatározott időn belül javítsa ki.

És ítélet ellen fellebbezésében az Industrialexport arra hivatkozott, hogy a berendezés biztonságban nem javítható ki. Megkísérelése a várható magas költségek miatt jelentős népgazdasági kárral járna. A vállalat véltenséget nem tudta bizonyítani, ezért kötbér fizetésére kellett kötelezni.

Lyukkártyás adatrögzítésre felajánljuk szabad kapacitásunkat

Allandó jelleggel is vállalunk nagy tömegű adatrögzítést. Bizonylatok, lyukkártyaátadás és -átvétel, az ügyfél igényének megfelelően.

**KSH SZÜV
Zalaegerszegi
Számítógéppont**

Zalaegerszeg,
Ságvári u. 25. 8900
Telefon: 12-287.
Telex: 03-3304.

Pályázatot hirdetünk

két gyáregységvezetői
(a kalocsai és a kiskőrösi telepünkre)
egy műszaki osztályvezetői
egy épületgépész
állás betöltésére

Az épületgépész munkakörre: beruházási és fenntartási munkáink gépésztervezési feladatainak elvégzése, a szakszerű kivitelezés ellenőrzése.

Feltétel: legalább ötéves szakmai gyakorlat és legalább szakirányú főiskolai végzettség.

Munkabér: megegyezés szerint.

**Kalocsai Sütő és
Édesipari Vállalat**

Kalocsa, Tomori u. 56. Pf. 33. 6301

A-kategóriájú, budapesti gépipari vállalat pályázatot hirdet számviteli főosztályvezetői munkakör betöltésére

Számviteli gyakorlat és megfelelő képesítés szükséges.

A jelentkezéseket részletes önéletrajzzal, „2 év 5082” jellegére, a Felszabadulás téri hirdetőbe kérjük.

Technológiai szereléssel foglalkozó gyár pályázatot hirdet árosztályvezetői munkakör betöltésére

Feltételek:

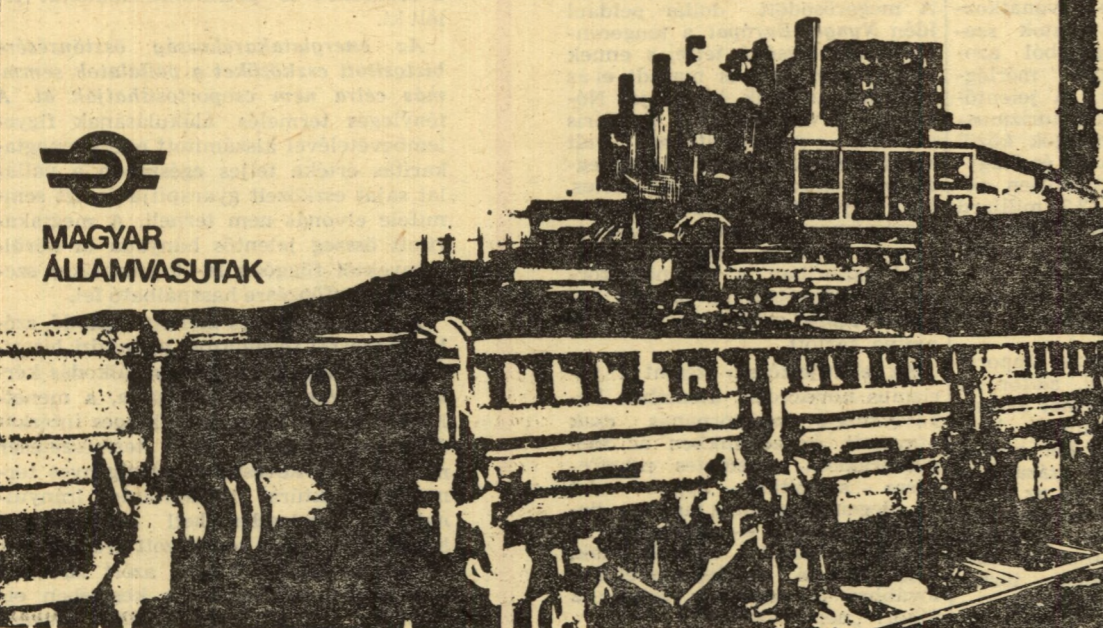
felsőfokú közgazdasági végzettség, árszakértői képesítés, műszaki ismeretek, legalább ötéves vezetői gyakorlat.

A pályázatot az önéletrajzzal „Arosztályvezető, Figyelő” jellegre, a kiadóba kérjük.

A TERMELŐTŐL A FELHASZNÁLÓIG:

IPARVÁGÁNYON

ENERGIATAKARÉKOS, GYORS

**MAGYAR
ÁLLAMVASUTAK**

Forgácsolási kapacitással és gépgyártási tapasztalattal rendelkező

vállalatokat keresünk hosszú távú rekonstrukciós munkában való közreműködésre

Feladat: közepes bonyolultságú, általános forgácsolási és szerelési technológiával gyártható gépek gyártása kis és középszeriában, 1982-től '90-ig, évenként visszatérő feladatként.

Érdeklődni lehet:

Mátravidéki Fémművek

Sírok
Telefon: Eger 13-222, 252-es mellék.

Vállalatoknak, közületeknek bármilyen jellegű

takarítási, lomtalanítási, féregirtási munkát végez a Főszöke Gazdasági Társaság takarítórészlege

Gyors, megbízható munka, előnyös díjtételek, kedvező fizetési feltételek.

A megrendelések felvétele:
Budapest IV., Megyeri út 37. 1044
Telefon: 692-415, 693-599.
Telex: 22 5968.

Várjuk megrendeléseiket

Budapest belterületén levő textilipari szövetkezet

felvesz

felsőfokú szakmai képesítésű munkaügyi osztályvezetőt

Jelentkezés: részletes önéletrajzzal „Szövetkezeti gyakorlat, 5776” jellegre, a Felszabadulás téri hirdetőbe.

Átvesszünk szelektíven kezelt galvániszapot Komárom megyei Talajerőgazdálkodási Vállalat

Tatabánya III., Kolozsvári u. 15.

Telefon: 11-345, 10-914.

Ügyintéző: Hopka Lajos

ÜLÉS A KAMARÁBAN

A marketing napjainkban

Az elmúlt negyedszázad jelentősebb hazai közgazdasági vitáiban általában nem közvetlenül a marketingről volt szó, de az egymással ellentétes vélemények a *marketing létjogosultságát* illetően is elkülönültek — állapította meg dr. Csikós-Nagy Béla államtitkár a Magyar Kereskedelmi Kamara Marketing Tagozata múlt heti tisztújító ülésén tartott előadásában. Az előadó négy vitát — a gazdaság és a technika viszonyáról, az árak struktúrája alakításáról, a termelés vagy kereslet elsődlegességéről és a növekedés vagy egyensúly prioritásáról folytatott eszmecsereket emelt ki.

Az MSZMP KB 1977. október 20-i, hosszú távú közgazdasági politikánkról és a termelési szerkezet fejlesztéséről szóló határozata végrehajtásának vizsgálata kapcsán az államtitkár részletesen szólt a tervezés, a szabályozás, a szervezeti rendszer valamint a nemzetközi munkamegosztás egyes kérdéseiről.

Megállapítása szerint tervezdálkodásunk eddigi több mint három évtizedében még soha sem sikerült *redős távlati* tervet készíteni, időközben ugyanis mindig megváltoztak a számításba vett feltételek. Középtávú tervezésünk nagyon fontos új vonásának nevezte a *nyitottságot*, vagyis azt, hogy a tervben foglalt számok ne merevségek meg gondolkodásunkat és cselekvésünket, ne akadályozzák meg a változásokhoz való alkalmazkodásunkat. Bár a célok bizonyos szám-*szerszerűsítésére* természetesen szükség van, ennél is fontosabb azonban azoknak az *ügynevezési „rögzítési programoknak”* a kidolgozása, amelyek célja annak feltárása, hogy *hogyan* lehet a tervet megvalósítani.

Az előadó szerint ma már világosan látható, hogy 1968-ban valójában nem annyira decentralizáció, mint inkább a gazdaság monetarizálása, vagyis a pénz aktív szerepének növelése kezdődött el. Ezzel kapcsolatban a *tőkeáramlás* megoldatlanságát nevezte egyik legnagyobb gondunknak, mivel ez struktúrpolitikai foglalkozva kifejtette, hogy különbséget kell tenni a *dekonjunkció* és a *nem hatékony* termelés okozta problémák között, s ezért indokoltnak tartotta például a kohászatnak nyújtott segítséget.

Az *ármechanizmus* valós ellentmondásának tartotta a bázisszámítást, vagyis azt, hogy a kevésbé hatékony de eredményeit javító vállalat kedvezőbb pozícióban van, mint az a kiugróan gazdaságos szervezet, amely azonban nem képes tovább javítani hatékonyságát. A *bázisszámítás* felől azonban — mint mondogta — már elkezdődött az eltörlés a „szint”-szemlélet felé. Az ármechanizmus következetlenségét, s kivételeket ért bírálatok kapcsán az államtitkár kijelentette, hogy a gazdaságot nem lehet *egyetlen „kaptárára”* húzni.

A mai vállalati szervezeti rendszerrel kapcsolatban az előadó kifejtette; a fő probléma az, hogy a vállalatok elsősorban a felsőbb szervek felé orientálódnak, egymástól való elválasztásuk gyakran mesterséges, s a vállalatközi kapcsolatok gyengék. Ennek megszüntetéséhez azonban nem átszervezési kampányra van szükség, hanem az *organikus* fejlődés feltételeinek megteremtésére.

A nemzetközi munkamegosztásban a KGST-n belüli együttműködés intézefikálására törekedünk. Minden piacban az a célunk, hogy minimalizáljuk azt a veszteséget, amely alkalmazkodásunk lassúságából adódik. Ez feltételezi a termelés és kereskedelem mainál sokkal szorosabb együttműködését.

Az előadást követő vita során felvetődött, hogy a vállalatok belső szervezeti felépítésében a kereskedelmi igazgató a gazdasági és műszaki igazgatóhoz képest általában még mindig alárendelt szerepet játszik. Gyakran csak összesíti a termelést és értékesítést, s nem képes az értékesítési szempontokat érvényesíteni a termelésben és a gyártmányfejlesztésben. Egy felszólaló arra hívta fel a figyelmet, hogy a világpiacon az átlagosnál jobb minőségű termékek áremelkedése jóval meghaladja az átlagot, az átlagos minőségűeké viszont még az átlagot sem éri el. A vita során ugyancsak nagy hangsúlyt kapott, hogy a marketing megvalósításának alapvető feltétele a vállalati önállóság és érdekelttség biztosítása. —a.

MOST HALLOTTUK:

Dénes István igazgató: Új üzletek a Zenit közreműködésével

A magyar ipari üzemek részére, a külkereskedelmi vállalatok közreműködésével — 1981-ben 100 millió dolláros importot bonyolítottunk el. Tavaly a behozatalunk 108,8 millió, 1979-ben pedig 80 millió dollár volt. 49 külföldi céggel van kizárólagos képviseletünk, 18 vállalattal pedig eseti szerződésünk. Belföldön a Medimpex-szel, a Chemokomplex-szel, a Növekedés és a Technoimpex-szel és az Agrotörzs-szel van üzleti kapcsolatunk. Az importon kívül igyekszünk a magyar exportot is elősegíteni, s így az idén már 6,4 millió dollárért adtuk el fűtőgépeket Japánnak, vegyianyagokat és órákat Svájcban, takarmánykeverő alkatrészeket Dániának. Ezenkívül 3 millió dollárért exportáltunk Ausztriának olajgépeket, klímaberendezéseket részlegesen, villanymotorokat, hengerrel árukat. Fontosnak tartjuk, hogy a külföldi cégek és a magyar vállalatok között olyan együttműködések alakuljanak ki, amelyek a hazai fejlesztéseket segítik, később pedig az országnak devizabevételt jelentenek. Így több kutatóintézet, vegyipari üzem, gyógyszer- és textilgyár között megkezdődött a közös termelési és kutatási programok kialakítása. A svájci Ciba-Geigy-vel és az NSZK-beli ENKA céggel közös kutatási programunk van, sőt mindkét vállalat számos licenct, know-how-t adott át a magyar gyógyszeriparnak és a textiliparnak. Így a Ciba Geigy-től vettük át a Katergan know-how-ját, több állatgyógyászati termék gyártási eljárását, valamint újítja a színezési technológiát stb. Az ENKA cég és több magyar textilipari üzem között kooperáció alakult ki, több know-how-t vettek át a hazai gyártók.

Igyekszünk olyan külföldi gépek vásárlását elősegíteni, amelyek itthon a ter-

melés növelését, korszerűsítését szolgálják. Így az osztrák Bizerba cégtől jelenleg 5 millió osztrák schilling értékű gépek érkeznek Magyarországra, elsősorban olyan speciális mérlegek, amelyek programvezérléssel működnek, s a szakmáknál a legújabbak. A Bizerba vezetői a közeljövőben a Taurus gyár vezetői tárgyaltak a Bizerba vezetőivel: a Szovjetunióból érkező krom átvételéhez a Bizerba szállítana speciális mérlegrendszert, automata átvételeket. Ugyancsak tárgyalások folynak a BUDALAKK és az osztrák cég között olyan technológiák átvételéről, amely lehetővé teszi a korszerű minümpgyártást. A dán Funki cég 5 millió dán koronáért átadja a Nádudvari Vörös Csillag és az Új Élet Termelői Szövetkezet részére a nedves kukorica légmentes tárolójának a know-how-ját és az ehhez szükséges berendezéseket is szállítja. Ezenkívül megkezdődtek a tárgyalások a mezőgazdasági és erdőgazdasági hulladékok energiaszorosítás technológiájának átvételéről. A svéd Atlas-Copco cég már évek óta exportál Magyarországra berendezéseket, az idén 12 millió svéd koronás a szerződésük; így bányagépeket, légkompresszorokat, szerzőmákat szállítanak. Továbbá importálják is megkezdődtek a tárgyalások. A svájci Bühler cég 1,2 millió svájci frankért adott el a Taurusnak pneumatikus szállítókat. A legfrissebb üzleti megbeszélések szerint jövőre különböző élelmiszer-ipari komplett gépsorok importja szerepel napirenden.

Jövőre olyan megállapodásokat készítenek elő, amelyek kapcsolódnak valamely magyar termék eladásához. Ennek érdekében több külföldi cég 1982-ben Magyarországon bemutatót rendez.

ÁRFOLYAMOK

MAGYAR NEMZETI BANK

Hivatalos devizaárfolyamok

Devizanem	Érvényben; 1981. december 8-tól		Figyelő index	
	Vételi ártály am	Közép 100 egységre, forintban	1981. okt. 1. = 100	Előző hét = 100 (középpártolyamra számítva)
Angol font	6 655,43	6 662,09	6 668,75	106,04
Ausztrál dollár	3 948,49	3 952,44	3 956,39	100,00
Belga frank	31,47	31,56	31,65	99,91
Dán korona	480,53	481,12	481,61	99,93
Francia frank	614,05	614,66	615,27	99,86
Hollandi forint	1 415,79	1 417,21	1 418,63	100,27
Japán jen*	151,93	152,09	152,25	100,50
Kanadai dollár	2 921,29	2 923,21	2 925,19	100,00
Kuvaiti dinár	12 297,20	12 300,51	12 303,82	99,49
Norvég korona	602,22	600,12	600,72	102,17
NSZK márká	1 539,15	1 540,69	1 542,23	102,56
Olasz líra*	28,50	28,93	29,36	102,49
Osztrák schilling	220,71	220,93	221,15	102,89
Portugál escudo	33,42	33,47	33,52	100,00
Spanyol peseta	36,14	36,18	36,22	99,85
Széjeli frank	1 849,21	1 851,06	1 852,91	100,70
Svéd korona	627,34	627,97	628,60	100,00
Tr. és Ct. rubel	2 597,40	2 600,00	2 602,60	98,50
USA dollár	3 439,53	3 442,97	3 446,41	98,28

Valuta- (bankjegy és csekk) árfolyamok

Pénznem	Érvényben; 1981. december 8-án	
	Vásárolható legmagasabb bankjegycímletek	Vételi ártályam 100 egységre, forintban
Angol font	50	6 462,23
Ausztrál dollár	50	3 833,87
Belga frank	5 000	94,31
Dán korona	1 000	485,70
Finn márká	100	775,12
Francia frank	100	596,22
Görög drachma	500	55,43
Hollandi forint	1 000	1 374,69
Japán jen*	10 000	150,44
Jugoszláv dinár	1 000	76,00
Kanadai dollár	100	2 809,13
Kuvaiti dinár	10	11 940,22
Norvég korona	100	585,03
NSZK márká	1 000	1 494,47
Olasz líra*	50 000	28,06
Osztrák schilling	1 000	214,30
Portugál escudo	5 000	51,87
Spanyol peseta	5 000	35,09
Széjeli frank	1 000	1 795,53
Svéd korona	100	609,13
Török líra	1 000	25,65
USA dollár	100	3 339,68

*1000 egységre

A szállítási fegyelem ártényező

Az elmúlt években számos jogi, szervezeti változás történt a külkereskedelemben azzal a szándékkal, hogy a szűkebb és tágabb értelemben vett külpiaici munka gazdasági eredményessége javuljon. Az életbe léptetett változások sorába tartozik a külkereskedelmi *szakszervezet* és a külkereskedelmi forma bevezetése és elterjesztése, újabb termelő vállalatok *külkereskedelmi joggal* való felruházása, a partnerválasztás lehetőségeinek biztosítása, a profilnevelési szakképzés létrehozása.

Az eredményes külpiaici értékesítésnek mindemellett továbbra is alapvető feltétele és követelménye a szállítási szerződések maradéktalan és pontos teljesítése; enélkül a jogi és szervezeti korszerűsítés nem vezet célhoz.

A belföldi szállítási kapcsolatokban fellelhető hiányosságok a legélesebben a sajtószállítás elszámolási formában figyelhetők meg. Ezt a kapcsolati formát olyan áruértékesítés — az ügyvezetés apró cikkei — alkalmazzák, ahol a külkereskedelmi vállalat számos kis szállítóval áll kapcsolatban. A sajtószállítás kapcsolatban a külkereskedelmi vállalat a vásárló ezért a szerződéseszeket (késedelmes, hibás teljesítés, minőség) és mennyiségi kifogásokat, meghívásokat) itt jobban mérhetők, mint az egyéb kapcsolati formákban. A szállítási fegyelem lazaságai problémái, többek között arra vezethetők vissza, hogy a külkereskedelmi kapcsolatok fenntartása érdekében a szerződésesség nem a rendelkezésben szabályozott kötbér és kártérítés érvényesítésével szankcionálja, attól gyakran *eltekint* az export jelen és jövőbeni biztosítása érdekében. Ennek emulvasztása viszont a szállítási fegyelem lazaságát konzerválja.

A szerződésesség, a késedelmes és hiányos teljesítés a bizományi elszámolási formánál sem ritkaság, de a fejlettebb elszámolási rendszerből adódóan az itt jelentkező veszteséget mindig a kárközóra hárítják, tehát szankcionálás nem jelenik meg.

A társasági kapcsolatokban működőközös érdeke, hogy minőségileg kifogástalan árut, előírt határidőben és mennyiségben szállítsanak ki, ehhez fűződik a tagok anyagi érdekelttsége is. A társasági kapcsolati formában a szerződésesség száma örvendetesen csökken.

A továbbiakban tekintünk át a szállítási szerződések teljesítésénél felmerülő konkrét és tipikus problémákat. Megfigyelhető — általában a nem rubel elszámolás kivételben — hogy bizonyos külszervezetek felett az iparvállalatok általában különös figyelmet fordítanak a teljesítésre és olykor áldozatok árán is teljesítik a szerződést. (Például a VBKM rendkívül nehéz körülmények között miniszterien teljesítette a római atlétikai EB-vel kapcsolatos szállítási kötelezettségét). A nagyvolumenű exportok teljesítése közepette azonban a kisebb megrendelések teljesítése részben vagy teljeskörűen gyakran elmarad. Ez a magatartás a piac megtartását vagy a piacra való bejutást veszélyezteti, mert a kisebb és nagyobb volumenű rendelések között a tapasztalatok szerint kimutatható a kapcsolat.

A szállítási szerződések teljesítésének egyik legfontosabb minősítése az *export árak minősége*. A minőségi hibák egyik oka, hogy sok iparvállalatnál a minőségvédelem és ellenőrzés nem követte a termelés méreteinek, volumenének növekedését.

A külkereskedelmi vállalatok a minőségi hibák esetében az áru *kicsérésére* vagy *kijávitására* tesznek javaslatot, tehát az iparra hárul a hiba kijávitásának költsége. Előfordul, hogy az iparvállalat nem is tudja a reklamált árut a kívánt minőségre kicsérélni és kénytelen *áru-gedményt* adni.

A minőségre közvetett módon a szállítás és csomagolás is hat. A helytelen csomagolásból és a nem megfelelő fuvarszervezők igénybevételeiből származó károk devizában jelentősek lehetnek. Egy további kárforrás — illetve a szerződések hiányos teljesítésének tüpushibája — a nem megfelelően felületkezelt anyagok beépítése, felhasználása különösen értékesítő gépekbe, szállítóeszközökbe.

Az exportrendelések szerződés szerinti teljesítése ártényező. Negatív előjellet is — a hibás, a késedelmes teljesítés, szállítás csökkent a bevételt — és pozitív módon is: a megbízható határidőre és állandó minőségben szállító partnernek jobb árat fizetnek. Ebben az összefüggésben a *szállítási fegyelem* javítása szervezési és az áruválasztás, az árbevétel és az exportgazdaságosság növelésének.

Gergely István

A MEGOLDÁS ELŐTT?

A fejlett tőkés országok vezetőinek rutinszerűen vált csúcstalálkozója sem kerülhette az ilyen összejövetelek árnyoldalait: minél többen várnak fölük, annál kevesebbet képesek valóra váltani. Az egyes tagországok pillanattani konjunktúrái helyzete, valamint vezetőik véleményei olyan mértékben különböznek egymástól, amelyek kizárják, hogy néhány órász tárgyalással egyeztetni tudják a széthúzó érdekeket. Ma már, túl az első, sebtiben készült kommentárok megállapításain, érdemes azokat a különböző időtávú, a fejlett tőkés országokban érvényesülő gazdasáspolitikai megfontolások alapján elemezni a várható változásokat.

Ottawában is kiderült: meglehetősen különbözők az a gazdasági bázis, amelyről kiindulva most tárgyalhattak. Az USA — és vele Kanada — gazdasága már a múlt év közepe után kilépett a második elsiválgásból: az ipari termelés azóta esaknem szakadatlanul növekszik. Az USA gazdasága 1981. I. negyedében éves szintre átszámítva 8,6 százalékos ütemben bővült, s ha ez a II. negyedre minusz 1,9 százalékkal esett is, még mindig nem kérdőjelezhető meg alapvetően az egész évre „tervezett” 2,4 — 2,6 százalékos realnövekedés. Japán gazdasága a múlt évben ért el a nagy országok között egyedülálló, 4 százalékos növekedést, s ez, várhatóan idén sem csökken 3,5 százalékkal alá. Igaz, az ipari termelés üteme ez idén alábbhagyott — de ebben szerepet játszott, hogy a szigetország exportjai Ottawá előtt igyekvően kisérték mérsékelni exportjukat. Az újabb élnélküli viszont egyértelműen elsősorban a dollárhoz képest gyenge yen által is támogatott exportverseny-képességet várják.

Münchhauseni fogás

Nyugat-Európa valamennyi országa ellenben a vártnál is sokkal hátrányosabb helyzetbe került 1981 közepére. Azaz elkerülhetetlenül számoltak, hogy a növekedés lelassul — a visszaesés szintje a mai napig tartó elhúzódsával azonban aligha. Még kínosabb, hogy a nagyobb nyugat-európai országok egymáshoz képest is igen ellentmondó kilábalási kísérleteket dolgoznak ugyan, de mindnyájuk lehetőségei változatlanul és nagymértékben függnek az amerikai dinamizmus fennmaradásától. Harapófogóba került elsősorban a nyugatnémet gazdaság: itt a belső kereslet az év eleje óta tartósan nyomott, amit csak a kamatszint mérséklése változtatna meg. (A kormány a költségvetéssel kénytelen ugyanis „túl óvatosan” banni: részben a már felhalmozott tetemes deficit, részben annak általában is alacsony határfoka miatt.)

A kamatmérséklést ismeretesen akadályozza az amerikai kamatoknak a rövid lejáratú tőkére gyakorolt elszívó hatása. A nyugatnémet márka így előállt gyengéssé még oldalról kétféleképpen hat ugyan az export-rendszerállomány (ez most talán az NSZK gazdaságának egyetlen pozitív tényezője) — de a külföldi értékesítés fellendítésében még is elsősorban az amerikai piac dinamizmusába való bekapcsolódás lehet döntő. Végül az is igaz: amíg az USA ragaszkodik a szigorú reaganai gazdasáspolitikához, nem enyhül az amerikai kamatszint — s ha enyhül is, nem bizonyos, hogy ez a dinamizmus Nyugat-Európa számára is elég lesz-e. Münchhauseni fogásra van szüksége Nyugat-Európának 1981-ben: saját hajánál fogva kelene kisértene magát a felgyülemllett ellentmondásokból.

Talán éppen az az, amire most az új francia vezetés vállalkozik. Azoknak az eszközökkel kívánja fellendíteni az idén már stagnálásba átmert gazdaságot (költségvetési kiadások, fogyasztói szektor támogatása, adóemelések a vállalkozói szektorban, a pénzügyi politika enyhítése stb.), amelyekről az elmúlt években OECD-szerte mint túlhataldot, eredménytelen, sőt éppen a korábbinál még nagyobb deficitet okozó beavatkozásokról igyekeztek lebeszélni minden országot. Ezt a kísérletet azonban előlételekkel terhelt megfontolásokból távolról sem lehet előre leírni. Annál kevésbé, mert a kontinentális tőkés Európában legfeljebb teljesítménycentrikussága miatt értékelik az angol loryk monetarista útterését, de óvakodnak vállalni annak már világosan elfogadhatatlan szociálpolitikai konzekvenciáit.

Nem hagyhatjuk említés nélkül, hogy 1981 közepére a fellendülés (vagy annak ígérete) szerkezetiileg is más-más ké-

Ottawa előtt még remélhették, hogy sikerül közös nevezőt találni — most már bizonyos, hogy kinek-kinek a saját útját kell járnia.

Cselekedni — vagy kivárni?

Az USA gazdasága számára ez elsősorban azt a ballasztot jelenti, hogy ha dinamizmus mérséklődik — amit a második-harmadik negyed tényei és előrejelzéseik igérnek —, úgy a kamatcsökkenéssel nemcsak a hazai kereslet megfelelő élnélen tartásáról kell gondoskodnia, de számolnia kell azzal is, hogy minél később következik ez be, annál kevésbé képes pozitív hatást kifejteni Nyugat-Európában. Könnyen lehet ráadásul, hogy az amerikai gazdaság esetleges szamotlévő ütemvesztése nem teszi többé lehetővé az 1982-re várt növekedést. E bizonytalanság következményei közelvetlenül és elsősorban az NSZK-t érintik, de a nyugatnémet beruházói szektor fellendülését elmaradása lavinaszzerű hatással járhat más országokban is.

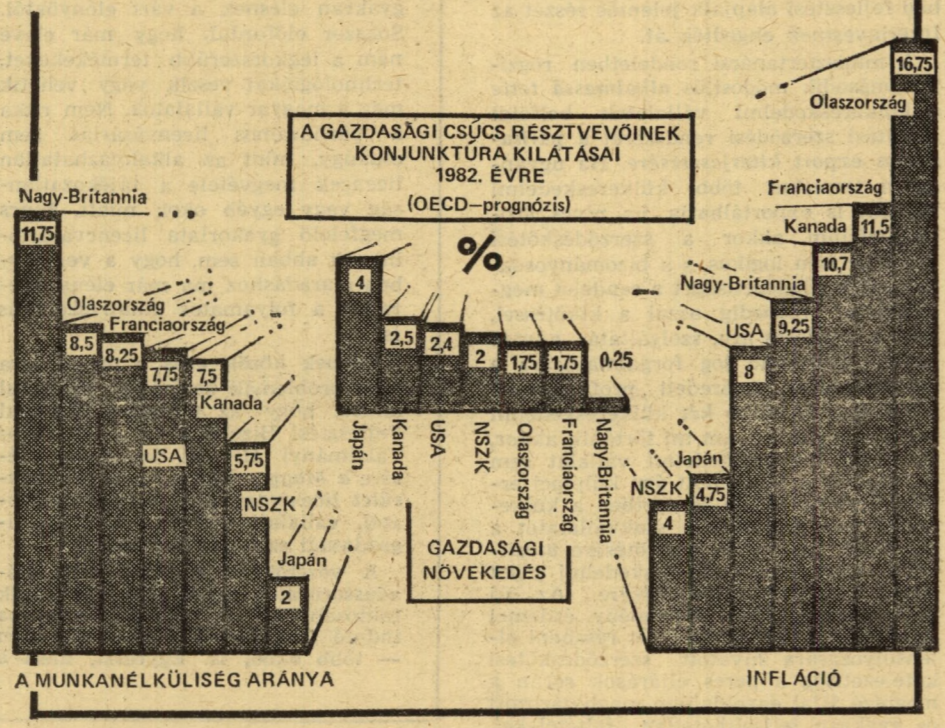
Egy másik kulcsfontosságú kockázati pont maradt Ottawá után a francia gazdasáspolitiká. Egyelőre nincs jele a francia gazdaság élnélkülésnek, sőt a munkanélküliség várhatóan tovább nő az év végéig, s az inflációs várakozások is megfordultak: most már éves szinten 16—18 százalékkal számolnak. De ha sem az NSZK, sem Franciaország gazdasága nem kap lendületet az ősz elejére, egész Nyugat-Európa veszélyes közel kerül egy olyan helyzethez, amelyet a 70-es évek közepén stagfláció-jel jellemeltek.

Az OECD 1981 közepén — még az ottawai csúcst találkozó — közöttette prognózist a 16 tőkés országok 1981—82-re várható főtobb gazdasági mutatóiról (lásd az ábrát és annak magyarázatát). A szervezet óvatosságát, amellyel optimista és pesszimista variánsokat jelöl meg, az azóta bekövetkezett események igazolták. Gyenge vigasz lehet viszont a tagországok számára, ha a növekedés ilyen tartós és erőteljes lassulása árán képesek csak mérsékelni az inflációt és a kereskedelmi-fizetési deficitet. Ilyen körülmények között nő ugyanakkor a kísértés arra, hogy a kivárás politikája helyett — amelyre az NSZK-től kezdve még sok más ország is épít — egyes kormányok, országok elharmarkodott lépéseket tegyenek. Eppen ezért távolról sem bizonyos, hogy ezek külön-külön megoldják mostani problémáikat, amelyek együttesen nem tudtak gyógymódot találni.

Dr. Farkas György

Mit hoz a jövő év?

Nehéz kofferral érkeztek az ottawai gazdasági csúcstalálkozóra a tőkés világ gazdasági nagyhatalmának képviselői. A feladatok közegek: az infláció, a munkanélküliség csökkentése, a gazdasági növekedés hosszabb távú feltételeinek megteremtése. A sorrendiség, a gyengélkedő nemzetgazdaságok gyógymódja tekintetében azonban koránt sincs egyetértés. Az ellentétes

Gyors növekedés Távol-Keleten

A Távol-Kelet a nyolcvanas években is a világ egyik leggyorsabban növekedő gazdasági régiója maradt. A régióba belülről azonban a fejlődés élvonalába az energiában és nyersanyagokban gazdag Malaysia, Indonézia és Ausztrália kerül, a növekedést figyelembevéve, szorgalmas és jól képzett munkaerőre alapozó Japán, Dél-Korea és Tajvan helyett. Ez derül ki a Chase Manhattan Bank egyik leányvállalata, a Chase Econometrics gazdaságkutató intézet nemrég megjelent, a térség országai gazdasági helyzetének 1990-ig várható alakulásával foglalkozó tanulmányából.

A 80-as évek új „csodaszárai”

A 80-as évek „csodaszárai”, az elemzők szerint, Malaysia lesz. Az ország bőséges energiája és nyersanyagkészlete révén évi növekedése várhatóan elérheti a 8,8 százalékot. Elsősorban vasacél és szénfelhasználásának, továbbá a hazai kőolajra alapozott petrokémiai iparban várható jelentős beruházás. E feltételezéseket támasztja alá Malaysia idén áprilisban elfogadott (1981—85-ös évekre vonatkozó) negyedik ötéves terve. A terv szerint az ipari szektoron belül a legtöbb beruházásra a tőke-energiája és nyersanyagigénye nehéziparban kerül sor. Előirányoztak például réz- és alumíniumkohó, karbamidalapú műtrágyagyár és kőolajfinomító létesítést.

A fejlődést segíti elő az is, hogy Japán — folytatva energia- és nyersanyagigénye, illetve környezetzennyező iparágainak kielégtetését — növeli közvetlen tőkeberuházását az országban. Az olcsó malajziai munkabérek pedig a japán mellett a szingapuri, dél-koreai tőkét is vonzhatják majd. A malajziai kormány óvatosságot tanúsít a hazai olajkincs következtében a gyors növekedés ellenére sem várható 6 százalékosnál magasabb inflációs ráta.

Kedvezőnek ítélik a Chase Econometrics szakértői a térség két másik, energiahordozókban és nyersanyagokban gazdag országának, Ausztráliának és Indonéziának kilátásait is: 4,1, illetve 7,0 százalékos növekedést várnak. Indonézia esetében úgy tűnik, az ország gazdasági vezetése úrrá tudott lenni a 70-es évtizedre jellemző vágtató (évi 17 százalékos) inflációt, és biztató jel a népesség növekedési rátájának csökkenése is.

Dél-Korea és Tajvan évi növekedési üteme várhatóan 7,2 százalékkal körül alakul majd (szemben az előző évtized 10 százalékos teljesítményével). Japán növekedése 5,4 százalékról 4,7 százalékra csökken. (Összehasonlításképpen érdeemes megjegyezni, hogy Tajvan esetében az 1980 márciusában kidolgozott 10

éves terv az export évi 12,4 százalékos az árak évi 6 százalékos növekedése és mindössze 1,7 százalékos munkanélküliség mellett 7,9 százalékos évi átlagos realnövekedéssel számolt az 1980-as években.)

A városállamok kilátásai

Az 1970-es évekhez hasonlóan igen gyors növekedést jeleznek a térség két városállamáról: Szingapúrról és Hongkongról (8,9, illetve 8,1 százalék). Mindkét országban jelentős szerkezetátalakítást hajtanak végre, előretörnek a magasabb hozzáadott értékű termékekkel adó iparágak és a szolgáltatási szektor aránya. Figyelemre méltó, hogy a két ország képes gazdasági strukturáját oly módon korszerűsíteni, hozzájárítani a változó világ gazdasági környezetéhez, hogy közben a gazdasági fejlődés nem lassul, továbbra is jóval meghaladja a világ és a fejlett ipari országok átlagát. Ugyanakkor meg kell azt is jelezni, hogy az infláció üteme a számitóképes becslés alapján nő a két városállamban a 70-es évekhez képest: 7,3, illetve 10,7 százalékra. Úgy tűnik, hogy ez az ár- a strukturaváltás és a gyors gazdasági növekedés párhuzamos megvalósításának. Mindenesetre ha az előrejelzés bevalik, a két ország a 80-as évtized végére megközelítheti — elérheti a fejlett ipari országok szintjét, behalphet azok sorába.

	GDP		Export	
	1969-79	1980-90	1969-79	1980-90
Ausztrália	3,7	4,1	5,3	5,8
Dél-Korea	5,9	7,2	21,6	16,0
Fülöp-szigetek	5,9	5,0	6,5	7,4
Hongkong	8,9	8,1	8,7	6,5
Indonézia	7,1	7,0	21,0	11,4
Malaysia	5,0	8,8	15,1*	11,3
Szingapúr	8,4	8,9	13,2	11,0
Tajvan	10,0	7,2	17,6	9,4
Thaiföld	7,7**	5,3	11,6**	5,9

* — 1971-79.
** — 1970-79.

A Chase Econometrics szakértői szerint a délkelet-ázsiai térség két leginkább problémákkal terhes országa a Fülöp-szigetek és Thaiföld. Várhatóan egyik sem lesz képes úrrá lenni az energiahordozó- import okozta fizetési mérleg-deficiten, amelyet még tovább súlyosbít az a tény, hogy mindkét ország órási összegeket költ hadifelszerelés behozatalára.

A régió gyengéi

A Fülöp-szigetek eladósodása már elérte az a szintet, ami fölött a kereskedelmi bankok nem hajlandók az import to-

vábbi finanszírozására. Thaiföld esetében az adósságszolgálati ráta az 1980-as évek végére elérheti az 50 százalékot. Mindkét országnál romlanak a gazdasági fő mutatók: a fizetési mérleg növekvő passzívuma mellett csökken a növekedési ütem (a Fülöp-szigetek esetében 5,9 százalékról 5,3 százalékra), és gyorsul, vagy szinten marad az infláció.

A tanulmány készítői abból indultak ki, hogy a 80-as évtizedben az olajár-növekedés (mely egyik kulcskérdése minden ország gazdasági fejlődésének) évi üteme 11,5 százalékos lesz. Ez a kóolaj jelenlegi kereslet-kínálati viszonyát figyelembe véve, túl magasnak tűnik, legálábbis 1981—82-re nézve. Az alacsonyabb ütemű kóolajáremelkedés Indonézia és Malaysia kilátásait némileg kedvezőtlenebbre, míg a térség többi országát kedvezőtlenebbre módosíthatja.

A régió egyéb fontos nyersanyagainak árakülcsatát illetően: az őn ára évi 10,3 százalékkal (szemben a 70-es évek 18 százalékkal), a gumió 9,7 százalékkal (13,1 százalékkal), a növényi olajoké 8,5 százalékkal (12,3 százalékkal), a búzáké 7,2 százalékkal (5,3 százalékkal), a rizs, mely Thaiföld fő exportcikke 6,3 százalékkal (9,8 százalékkal) nő várhatóan az 1980-as években.

A Chase Econometrics előrejelzéseinek elkészítésére alkalmazott feltételrendszer egyik fontos eleme volt az, hogy a politikai status quo a 80-as években változatlanul fennmarad. Ez éppen a két leggyengébb pozíciójú ország esetében kétséges. Fülöp-szigetek elnöki diktatúráját a gazdasági problémák mellett folyamatosan gyengíti a muzulmán felkelőkkel vívott belső harc. Thaiföldön a Kambodzsával való konfrontáció mellett az egyes katonai csoportok vetélkedése a hatalomért (lásd például az 1981 tavaszán lezajlott államcsíny kísérletet) okozhat az ország teherbíróképességét meghaladó feszültséget.

Az előrejelzés készítői nem számoltak a kereskedelempolitikai konfliktusok elmélyülésével, a protekcionizmus, a mennyiségi korlátozások nemzetközi keretek között akadályozó szerepeinek növekedésével. Márpedig ez valós probléma elsősorban a térség „új japánjai” (Dél-Korea, Hongkong, Szingapúr, Tajvan) számára, és jelentős mértékben hathat exportnövekedésük ütemére és ezen keresztül gazdasági fejlődésük egészére.

Az említett néhány kérdéses pont ellenére a tanulmány alapján mégis úgy tűnik, hogy a távol-keleti országok (néhány latin-amerikai országból álló csoporttal együtt) az 1980-as években a világ leggyorsabban fejlődő régióját fogják alkotni.

Sz. P.

PERISZKÓP

Az irányítás továbbfejlesztése a Szovjetunióban*

A szovjet gazdaság fejlődésének mai szakaszában a gazdasági mechanizmus legfontosabb alkotóelemei: a népgazdaság gazdasági és társadalmi fejlesztésének állami tervezése és az áru- és pénzviszonyok tervezési szabályozása a termelés és a szükségletek, a tényleges kínálat és a fizetőképes kereslet összekapcsolásával, az áru és pénztömeg mozgásának irányítása a forgalmi folyamatban.

A gazdasági mechanizmus fontos része az árak tervezése, az árak mozgásának összekapcsolása a költségek és a társadalmi érték mozgásával, egységes árendszerek kialakítása közgazdaságilag alátámasztott stabil árszínvonalon és árányokkal. Ugyanakkor széles körben fel kell használni a tervezési és rugalmas árképzést, a hatékonyságot és a minőséget ösztönző feladatokat és eredményeket. A termelői és a felvásárlási árak, a költségalakulás irányításával biztosíthatók az egyesületek és vállalatok önálló elszámolási tevékenységének gazdasági feltételei.

A beruházási politikában és a folyó költségek fedezésében tervezési a pénzügyi és hitelszabályozás kiterjed egyrészt a pénzügyi és hitelesítőzők képzésének irányítására, a árban is jelentős pénzügyi szabályozók (forgalmi adó, stb.), vagy az árban nem jelentkező költségvetési befizetések (eszközleltetési járulékok, jövedelmi adó, hitelkamat stb.) felhasználására, másrészt a beruházási eszközök elosztására a népgazdasági tervek és célpogramok teljesítése, új létesítmények építése, a régiók rekonstrukciója érdekében.

Az egyszeri és folyó ráfordítások centralizált, főtárhatósi és vállalati forrásai között optimális arányok kialakításának kritériuma a maximális népgazdasági és önálló elszámolási hatékonyság. Minél magasabb egy vállalat jövedelmessége, annál több eszközt fizethet be a költségvetésbe, annál több lehetősége van a termelés bővítésére és korszerűsítésére belső forrásokból, kollektíván annál inkább érdekelt a hatékony gazdálkodásban. Ezzel szemben minél alacsonyabb a jövedelmesség, vagy minél nagyobb a veszteség, annál több költségvetési dotációra és hitelre van szükség a vállalat normális működéséhez, annál gyengébb az önálló elszámolási érdekesség. Csak a terv és az önálló elszámolási szerves egysége, az árjellegű, pénzügyi és hitel szabályozók hozzáértő kezelése, a kollektívának az olcsóbb termeléshez és a racionális gazdálkodáshoz fűződő érdekessége révén számolható fel a veszteséges és érhető el az önálló elszámolási jövedelmesség optimális mértéke.

A gazdasági mechanizmus csak akkor befolyásolja az árakat és a társadalmilag szükséges irányban, ha a gazdálkodás eredményesebbé tételére, több, olcsóbb és jobb termék előállítására, a fogyasztók igényeinek kielégítésére és mindezek alapján a gazdasági növekedés gyorsabb ütemére orientál.

A legnehezebb helyzetben az alacsony jövedelmességű és a ráfizetéses vállalatok vannak. Mivel öszznépi tulajdonban vannak, természetesen dolgoznak és fejlődnek a költségvetési dotációk és a szükséges anyagi eszközök kiutalása alapján. Megengedhetetlen azonban, hogy ebben a helyzetben a vállalatok erőfeszítéseket ne a belső tartalékok felállítására és a termelés továbbfejlesztésére irányítsanak, hanem arra, hogy még több nem tejtírdó dotációhoz juthassanak, terüket csökkenthessék és árakat emelhessek, gyakorlatilag más kollektíván tisztá jövedelmét feléve. Az ár-, pénzügyi és hitelmechanizmus hozzáértő felhasználásával, megfelelő ösztönzéssel, a költségcsökkentés belső tartalékainak mozgósításával számos veszteséges vállalat vagy tevékenység helyzete megváltoztatható.

A vállalatnak és egyesületnek bevételeikből kell fedezniük kiadásait, tehát veszteség nélkül kell dolgozniuk, gondoskodniuk kell a költségvetési befizetésekről, az újratermelés és a korszerűsítés tervezési üteméről. Ha a vállalati felhalmozás teljese nem elegendő, állami hiteleket kell felhasználni, ami hozzájárul a beruházások hatékonyságára tételéhez. Ami a közvetlen költségvetési finanszírozást illeti, ez az országos jelentőségű nagyszabású programok végrehajtásához szükséges beruházások koncentrációját szolgáló eszköz. Hatékonyabbá tételére érdekében alkalmazásában erősíteni kell az önálló elszámolási elveket.

A tervezési irányítás továbbfejlesztésének össze kell fonódnia az önálló elszámolási tevékenység feltételei. Ilyen körülmények között a terv és az önálló elszámolási tevékenység feltételei, a tervezési rendszer, annál jobbak az önálló elszámolási tevékenység feltételei, hanem kiegészíti egymást, egységet alkot. Ha a kettő között ellentmondás jelentkezik, ez elsősorban arra mutat, hogy a gazdasági mechanizmus nem tökéletes, a tervezési rendszert szilárd tudományos alapra kell helyezni. Az erőforrások centralizálása és hatékony felhasználása a társadalom számára szükséges irányban a szocialista tergvadalkodás egyik lényeges előnye. Ennek azonban semmi köze nincs az erőforrások mechanikus elvonásáról és szubjektív megfontolásokból követő elosztásáról alkotott primitív nézetekhez. Az ilyen műveletek nemcsak indokolatlan költségekkel járnának, hanem a gazdálkodás alapelveit is aláásnák, az érdekek közepontjába a költségvetési juttatások megszerzését állítanák.

A gazdasági irányítás fontos eszközei az árak. A termelői és a felhasználó számára egyformán előnyös árszínvonalnak ösztönöznie kell a termelési állandó megújítására és olcsóbbá tételére a jövedelmek egyidejű emelkedése mellett. A jelenlegi árendszert, bár ebben az irányban fejlődik, ezt a követelményt még mindig nem elégíti ki, mindenképp nem tudja összekapcsolni az árak szabályozásánál a stabilitást és a rugalmasságot.

Az árak és szolgáltatások magasabb költségeket és jobb minőségű munkát követelő kedvezőbb minőségű jellemzőit a felhasználóknak többet kell fizetnie, hogy a termelői ösztönözze ilyen termékek előállítását. Ezért a termékek minőségétől függetlenül differenciált árak a termelés továbbfejlesztésének fontos öntözési eszközei.

A termelői árakban a költségvetési mozgásával, a nyereség képzési és elosztási feltételeinek megváltozásával összefüggő változások a Szovjetunió iparában az elmúlt 15 évben elősegítették az önálló elszámolási viszonyok megerősödését.

Az iparvállalatok nyereségének megoszlása a Szovjetunióban

	Milliárd rubel		Milliárd rubel	
	1965	Százalék	1979	Százalék
Nyereség összesen	22,5	100	70,3	100
Ebből:				
Gazdasági ösztönzési alapok	1,35	6	12,0	17
Beruházások finanszírozása	2,03	9	2,81	4
A forgóeszközök növelése stb.	2,15	14	13,35	19
Költségvetési befizetések	15,98	71	42,18	60

A vállalatok ösztönzési alapjai ebben az időszakban majdnem kilencszeresükre nőttek, részesedésük a nyereségből ugyanakkor 11 százalékponttal emelkedett. A beruházások finanszírozására fordított vállalati felhalmozás hányada viszont 5 százalékponttal visszaesett, bár abszolút értékben némileg nőtt. A vállalatoktól meghagyott nyereség teljes összege 6,5 milliárd rubelről 23,2 milliárd rubelre nőtt. Ez a tendencia azt mutatja, hogy a vállalatok tevékenységében erősödött az önálló gazdasági elszámolás.

* — A Voproszi Ekonomiki (Szovjetunió) 1981. 4. számában közzét kikke alapján

G. — Sz.

A lakosság jobb áruellátása érdekében:
TOVÁBB KERESSÜK, AMIT KERESNEK!

A vas, műszaki, jármű-és kultúrcikk-kereskedelem területén a választékok továbbra is bővíteni szeretnénk.

Több évre szóló szerződések, rugalmas áralku!

Segítséget nyújtunk az anyagellátás területén is.

Felhívjuk figyelmüket a gyakran keresett cikkek tartalmazó pontos katalógusunkra.

Tájékoztató: Pf.:325. 1369

MÉG MINDIG VEVŐK VAGYUNK!

TERMELTETŐK TANÁCSA

A Csepel Autógyár

értesíti a polgári üzemeltetőket, hogy a 2-, 4- és 6 hengeres járművek és stabil motorok, valamint a közúti járművekbe, a traktorokba és egyéb erőgépekbe épített Csepel gyártmányú fő egységek – sebességváltó, kormány, kardán és alkatrészek – gyártását 1983. december 31-én megszünteti. Kérjük az üzemeltetőket, hogy a termékek végleges üzemben tartásáig szükséges pótalkatrészekre legkésőbb 1981. december 31-ig adják fel a megrendelésüket. A határidő után érkező megrendeléseket a vállalat csak feltételeesen tudja teljesíteni.

Belföldön kell versenyezni

Az elmúlt és az ideig esztendő a jogi és szervezeti változások egész sorával járult hozzá a külkereskedelmi tevékenység korszerűsítéséhez, az eredményesebb külpiaci értékesítés belgazdasági feltételeinek megteremtéséhez. A korszerűsítést szolgáló intézkedések-változtatások egyik része az 1968-ban rögzített elvekre épült; sor került a külkereskedelmi jog további decentralizálására, jelenleg a néhány tucat szakkivállalat mellett 110 termelő, értékesítő, szolgáltató, közlekedési vállalatnak van külkereskedelmi joga s az eseti – egy-egy kooperációhoz, üzlethez kapcsolódó – jogszabályok száma mintegy 300. A korszerűsítés e hagyományos úttal való előrehaladás szempontjából az is jelentős, hogy a Külkereskedelmi Minisztérium a jogszabály megismerésének, odaítélésének eljárását, a feltételeket és a kötelezettségeket a korábbinál részletesebben konkretizálta.

A megújulás másik irányzata a termelő és a külkereskedő vállalatok érdekkülönbözését tempóit, együttműködését javító kapcsolatforma, a külkereskedelmi társaságok létrejöttében, terjedésében jelölhető meg. Túlnyomórészt az elmúlt évben – csaknem másfélszáz termelő és felhasználó vállalat részvételével – mintegy hetven külkereskedelmi társaság alakult.

Mind ezek mellett úttörő jellegű változások is kibontakoztak. A külkereskedelmi tevékenység egyik alapvető szabálya – ezt legutóbb a Külkereskedelmi Törvény deklarálta: minden belföldi vállalat jogosult külföldi számára árut, anyagi értéket képviselő jogot és szolgáltatást értékesíteni és vásárolni, külföldivel termelési és szakosítási kapcsolatba lépni, és pedig a külkereskedelmi tevékenység hatósági szabályozásának keretei között. Saját jogszabály hiján a belföldi termelő-felhasználó-értékesítő kizárólagos partnere az adott áru, szolgáltatás külpiaci értékesítésére és beszerzésére szakosított külkereskedelmi vállalat. A külkereskedelem állami monopóliuma tehát árumonopóliumokban, profilokösszetételekben öltött testet, nem volt más, lehetőség a szakkivállalatok közötti választásra. (Más kérdés s ezzel még foglalkozunk, hogy az alapító levélben meghatározott profilhoz szerződéskötési kényszer, kötelezettség társult, tehát a külkereskedő se választotta meg belföldi partnerét.)

A monopóliumhelyzetnek ugyan lehetnek és vannak előnyei – ezeket nem is kár hoztatjuk –, de hátrányai is szembetűnőek. Az unos-untalan bírált hátrányok: nem ösztönöz a kereskedelmi-piaci tevékenység szüntelen javítására, a kis volumenű és az állagosságnál nagyobb ráfordítással értékesíthető cikkek forgalmazására, külpiaci értékesítésére. A közelmúltig bezárólag a monopóliumhelyzet e nyilvánvaló hátrányait közvetett módon próbálták enyhíteni, egyebek között az önálló külkereskedelmi jog kiterjesztésével, az eseti külkereskedelmi joggal s az árumonopóliummal szembehelyezett szerződéskötési kötelezettséggel.

Az adásvétel rehabilitálása
Az érdemi előrelépést a választási jog biztosítása jelentette. Az elmúlt évben

HIBAIGAZÍTÁS

„Normativitást az energiaracionalizálásban is! című cikkünkben – Figyelő 1981/30. szám 3. oldal – a H mutató képlete hibásan jelent meg.

A képlet helyesen:

$$H = \sum_{i=1}^{15} (Q_i \cdot Ft \pm \Delta K_i) \cdot 0,89^i$$

$$H = \sum_{i=1}^{15} E_{fi} \cdot 0,89^i$$

ahol:
 Q_i = megkariott energia fűtőértéke
 ΔK_i = az új berendezés költségnövekménye vagy csökkenése a régi berendezéshez képest (Ft-ban)
 E_{fi} = a létesítmény fejlesztési költsége (Ft-ban)

negy külkereskedelmi vállalat – az újonnan alapított Generalimpex, továbbá a Hungagent, az Interag és az Intercooperation – kapott profilmegkötöttség nélküli jogszabályt nem rubelelszámolású exportra, s ez a választás intézményi-vállalatszervezeti feltételeit is megalapozta. Eszedig a következő kereteken: bármely termelő-felhasználó-értékesítő belföldi vállalat kérheti a profil nélküli külkereskedelmi vállalat helyett más külkereskedelmi vállalat, az utóbbiak között az általános profilal rendelkező említtett négy vállalat kijelölését. A választás joga ugyan egyetemes, érvényesíthetőségét azonban az említtett négy vállalat „kapacitása” és a kijelölési eljárás szükség szerűen behatárolta, csak szűk körben – mintegy elvben – nyitott lehetőséget a megbízásokért való versenyre, a külpiaci értékesítés eredményességének javítására.

Ez a folyamat szerencsére nem zárult le, augusztus elsőjével olyan jogszabályok léptek életbe, amelyek az utóbbi jellegű változásokat az eddiginél szélesebb mérére terelik, s egyidejűleg a külkereskedelmi és a belföldi vállalatok szerződéses kapcsolatát is érintik. A Minisztertanács 21/1981. számú rendelete az 1968 óta változatlan szerződéskötési rendszert két vonatkozásban is módosítja. Először: megszüntette a saját számlás szerződési és kapcsolati formát terhelő adminisztratív korlátozást, a partnerekre bízta, hogy milyen fajtájú szerződést kötnek egymással.

Nines szerződéskötési kényszer

Ez a módosítás mind elvi, mind gyakorlati szempontból figyelemre méltó. Több mint egy évtized tapasztalatai bizonyítják, hogy az adásvétel kapcsolatát – a saját számlás szerződéseket – az indokoltnál nagyobb mértékben korlátozták az 1967–68. évi jogszabályok, amelyek abból indultak ki, hogy a saját számlás kapcsolati forma elszigetelt a belföldi termelőt a piaci hatásoktól, s ezért nem célszerű alkalmazása. Ez a megállapítás helytálló volt az 1968 előtti időkre, amikor a külföldi piaci hatásokat intézményesen kirekesztették. Az elmúlt több mint egy évtizedben viszont kitűnt, hogy a külpiaci hatások közvetítése nem a szerződésfajtától, hanem döntően a gazdasági szabályozástól, elsősorban az árrendszerrel függ. S ha az utóbbiak érzékenyek a külpiaci hatásokra, a saját számlás kapcsolat előnyei is érvényesülnek. (Önálló üzlet- és piacpolitika, kockázatvállalás, fokozott anyagi érdekelttség stb.) A szó szoros értelmében vett kereskedői tevékenység adminisztratív jellegű korlátozása tehát megszünt, jelenlegi szerepének további növeléséhez azonban csak a külkereskedelmi vállalatok saját forgóeszközeivel vehető igénybe. A saját számlás nem rubelelszámolású export dinamikus növekedése azonban aligha valószínűsíthető, hisz a külkereskedelmi vállalatok szabad fejlesztési alapjaik jelentős részét az Interinvestnek engedték át.

A minisztertanácsi rendeletben rögzített második módosítás alkalmassá tette a külkereskedelmi vállalatok belföldi szállítási szerződési rendszerét a párhuzamos export kiterjesztésére. Ha ugyanazt a terméket több külkereskedelmi vállalat is exportálhatja, ha nincs árumonopólium, akkor a szerződéskötési kényszer sem logikus, s a bizományosoknak ezt a kötelezettségét a rendelet megszüntette. (Eszedig azzal a kikötéssel, hogy a kérdéses áru, szolgáltatás, anyagi értéket képviselő jog forgalmazására a szakkivállalat, az eredeti „profilgazdán” kívül még legalább két külkereskedelmi vállalat jogosult.) Am mi történik akkor, ha egyik külkereskedelmi vállalat sem vállalkozik a felajánlott áru külpiaci értékesítésére? Ebben az esetben a külkereskedelmi miniszter a szakkivállalatot a bizományi szerződés megkötésére utasíthatja, vagy eseti külkereskedelmi jogot adhat a termék értékesítésére. Az új szabályozásban két körülmény érdemel figyelmet: a monopóliumhelyzet részbeni elengedése hivatott szerződéskötési kötelezettség a peres eljárások során a megbízó által egvoldalúan meghatározott és gyakran teljesíthetetlen feltételeket,

szerződéseket eredményezett, ezt viszont – vagyis a feltételek irrealitását – a teljesítés megkísérlése előtt nem lehetett bizonyítani. Más kérdés, hogy a megbízó sem ellenőrizhette feltételeinek irrealitását. Erre – s adott esetben a sikeres értékesítésre – ad módot az az alternatíva, hogy a miniszter saját kezdeményezésére eseti külkereskedelmi jogot is adhat. (Mindaddig a vállalatok kérésére engedélyezte.)

Választás 13 vállalat közül

A külkereskedelmi vállalatok belföldi szerződésének ebbe a módosított rendszerbe illeszkedik a választási jog és a párhuzamos export újabb – ezúttal már szűkített – kiterjesztése. Augusztus elsőjével a 9/1981. KKM utasítás a nem rubelelszámolású gépxport csaknem egészére – mintegy négyezer termékre – feloldotta a külkereskedelmi szakkivállalatok eddigi profilköötöttségét. Az önálló exportjoggal nem rendelkező gépiipari vállalatok a gépiipari exporttal foglalkozó kilenc szakkivállalat – Chemo-komplex, Nitex, Ferunion, Mogürt, Elektroimpex, Metrimex, Transelektro, Technoimpex, Komplex –, továbbá az általános profilú négy külkereskedelmi vállalat közül választhatnak partnert exportjuk lebonyolítására.

A jogi-szervezeti-szerződési típusú megoldásokat gyakran szélsőségesen értékeljük, esetleg úgy véljük, hogy azok önmagukban is képesek anyagi-műszaki-gazdasági problémák megoldására, avagy azt tartjuk, hogy hatásuk elhanyagolható. Mi lehet jelen esetben a reális elvárás? Késztelen, hogy a gépiipari termékek nem rubelelszámolású értékesítésének gazdasági eredményét a piaci munka intenzitása, a termékhez kapcsolódó különféle szolgáltatás – szerviz, pótalkatrész-ellátás stb. – tevőlegesen befolyásolja, s hogy a külkereskedelmi vállalatok piaci és árumunkája még jócskán és folyamatosan javítható. Feltételezhető, hogy a partnerválasztás és a

párhuzamos export lehetősége erre ösztönöz, kényszerít majd. Nem várható azonban, hogy rövid időn belül számottevően módosulnának a gépkülkereskedelemmel foglalkozó szakkivállalatok belföldi partner- és árukapcsolatai. Egyrészt, mert a gépiipar nem rubelelszámolású kivitele stagnál, nem jelentkezik újabb árualapok, másrészt feltételezhető, hogy a termelővállalatok nem ad hoc jelleggel, hanem gondos mérlegelés alapján választják ki partnereiket, a régi, vagy az új értékesítési csatornát.

A párhuzamos exportnak – pontosabban e lehetőséggel való visszaélésnek – vannak bizonyos veszélyei. (A közelmúltban például két külkereskedelmi vállalat vett részt ugyanazon a tenderen, s egymással való versenyük pikantériája, hogy belföldi partnervállalatuk azonos volt.) Aligha lenne célszerű, ha a termelői konvertibilis devizáért értékesíthető adott árualapjukat több külkereskedelmi vállalat próbálná eladni, mert ily módon nem teljesíthető kötelezettségek keletkeznek, de az sem lenne jó, ha azonos piacokra különféle értékesítési csatornákon jutnak el áruik. A magyar külkereskedelmi vállalatoknak nem külföldön – belföldön kell egymással versenyezniük: jobb értékesítési és árfeltételeket vállalva a termelőkkel szemben, s abban, hogy piacismereteket az exportcélú termelés bővítésére hasznosítják. Múltbét tapasztalat: valahányszor egy-egy szakkivállalat profilját – árualapját – szűkítették, intenzív tevékenység bontakozott ki az export ipari hátterének bővítésére. A gépiipari termékek párhuzamos exportjának lehetősége – egy-egy szakkivállalatnál a partnerek számának az árualap szűkítésének potenciális „veszélye” – feltételezhetően nemcsak a külpiaci, hanem az ilyen jellegű belpiaci munkára is ösztönzőleg hat.

A párhuzamos exportjog kiterjesztését a gépiipari termékek csaknem egészére – bár elvi jelentősége igen nagy – célszerű kísérletnek tekinteni, amelynek a gyakorlatban is bizonyítani kell. Mindenekelőtt azt, hogy ebben az áruszektorban előmozdítsa a külkereskedelmi tevékenység intenzívvitását, a nem rubelelszámolású gépiipari export bővítését, gazdaságosságát, hatékonyságát.

Garamyölgyi István

Mezőgazdasági és ipari építkezésekhez acél nyílászáró szerkezeteket ajánlunk

- 946×946 mm-es, egyrétegű acél billenőablak
- 956×956 mm-es, kétrétegű acél bukóablak
- 1916×510 mm-es, kétrétegű acél fekvőablak
- 1916×990 mm-es, kétrétegű fekvőablak
- 2700×900 mm-es, kétrétegű acél fekvőablak
- 1200×800 mm-es, kétrétegű acél fekvőablak
- 900×1900 mm-es, oldalt nyíló acélablak
- 900×600 mm-es, bukó acélablak
- 2400×1500 mm-es, kétszárnyú, nyíló ablak
- 1500×1200 mm-es, kétszárnyú, nyíló ablak
- 6000×900 mm-es, szalagablak
- 1000×1930 mm-es, egyszárnyú acéllemez ajtó
- 1200×1930 + 500 mm-es, kétszárnyú acéllemez ajtó
- 1400×1930 mm-es, kétszárnyú acéllemez ajtó
- 1916×2410 mm-es, kétszárnyú acéllemez ajtó
- 2400×2400 mm-es, kétszárnyú acéllemez kapu
- 3000×3000 mm-es, kétszárnyú acéllemez kapu
- 3914×3360 mm-es, négyszárnyú acéllemez kapu
- 4000×4000 mm-es, négyszárnyú acéllemez kapu
- 1000×2100 mm-es, egyszárnyú, mélyen üvegezett ajtó
- 1000 + 500×2100 mm-es, kombinált üvegezett ajtó
- 2000×2100 mm-es, kétszárnyú üvegezett ajtó
- 2000 + 400×2100 mm-es, kétszárnyú, kombinált üvegezett ajtó

Kapható részben raktárról, részben rövid szállítási határidőre.

Kérjen részletes tájékoztatást!

AGROKER VÁLLALAT

Kecskemét, Halasi út 29.
Telefon: 12-550, 47-es mellék.
Telex: 26-230.
Ügyintéző: Mihály Mihály.

